ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431, Tel.: AX 1-8038

Год XX. № 157 Нью Мау — Травень 1970 New York Vol. XX. № 157

У самы апошні мамэнт атрыманая сумная вестка, што ў пятніцу 29 травеня 1970 г., пасьля даўгое й цяжкое хваробы, адыйшоў на вечны супачынак у Парыжы на 67-ым годзе жыцьця

ПРЭЗЫДЭНТ РАДЫ БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ РЭСПУБЛІКІ

СЬВЯТОЙ ПАМЯЦІ

МІКОЛА АБРАМЧЫК

пра што ў глыбокай жалобе паведамляем, а пакінутай Сям'і — Жонцы й Сыну, а так-жа Пляменьніку із Сям'ёй нашыя найшчырэйшыя спачуваньні выказваем.

ЛЕНІНСКІ ЮБІЛЕЙ І БЕЛАРУСЬ

Нарэшце адгрымелі ў БССР 100-ыя ўгодкі ад нараджэньня Леніна, пад знакам якіх, адразу-ж пасьля адсьвяткаваньня 50-ых угодкаў БССР, праходзіла ўсё культурнае й грамадзкае жыцьцё БССР на працягу больш аднаго году. Ленінскі юбілей быў узьведзены на вышыню эпахіяльнае гістарычнае й палітычнае падзеі і быў поўнасьцю выкарыстаны як зброя ідэялягічнага ўзгадаваньня й мабілізацыі савецкага грамадзтва на змаганьне за камуністычныя ідэалы. Юбілейная шуміха добра выявіла як галоўныя прынцыпы нацыянальнай палітыкі партыі ў дачыненьні да Беларусі, гэтак і адваротны бок мэдалю — як зарэагавала Беларусь на ленінскі юбілей і зьвязаную зь ім партыйную палітыку.

Абедзьве гэтыя зьявы асабліва зырка выявіліся на ўрачыстым аб'яднаным пленуме творчых саюзаў Беларусі 26 сакавіка сёлета, на якім з дакладам на тэму „Ленінізм і некаторыя пытаньні разьвіцьця сацыялістычнай культуры" выступіў сам сакратар ЦК КПБ Станіслаў Пілатовіч. Затым ацэну беларускага культурнага разьвіцьця на працягу ўсяго савецкага пэрыяду ў дакладзе Пілатовічавым даводзіцца ўважаць ня толькі ягонай асабістай, але й афіцыйнай ацэнай самой партыі. І ўзапраўды, у некаторых цьвердажэньнях Пілатовічавага дакладу выявіліся галоўныя прынцыпы сяньняшняе партыйнае палітыкі ў галіне беларускае культуры як сяньня, гэтак і ў цэлым савецкім пэрыядзе.

РУСЫФІКАЦЫЯ — МАЎЛЯЎ, ЗЬЯВА НАРМАЛЬНАЯ Й ЗАКАНАМЕРНАЯ

Гавораюы пра інтэнсыўнае разьвіцьцё нацыянальнай формаю й сацыялістычнай зьместам беларускай культуры ў пэрыядзе ейнага станаўленьня ў 20-ых гадох ды адзначаючы ейныя дасягненьні, Пілатовіч, аднак, асьветчыў: **„Разам з гэтым станаўленьне сацыялістычнай культуры ў рэспубліцы праходзіла ня гладка. Кампартыі Беларусі прыйшлося весьці прынцыповую барацьбу супраць праяў буржуазнага нацыяналізму, пропаведзі нацыянальнай абмежаванасьці, спроб на аснове ідэялізацыі мінулага ў гісторыі нашага народу сфарміраваць антысацыялістычныя настроі. Барацьба ў галіне культуры ня была адасобленай зьявай, яна адлюстроўвала агульны зьмест клясавай барацьбы ў пэрыяд сацыялістычных пераўтварэньняў і закончылася поўнай перамогай ідэяў ленінізму".**

Вось-жа ў запраўднасьці справа выглядала тады зусім інакш і зусім інакш была сфармуляваная тады партыйная палітыка ў нацыянальным пытаньні. У вабставінах Беларусі 20-ыя гады праходзілі пад знакам беларусізацыі, афіцыйна абвешчанай самой партыяй. Х-ы зьезд РКП (б) у сакавіку 1921 г. паставіў у цэнтр сваёй увагі нацыянальнае пытаньне нерасейскіх народаў, абвесьціў наступ на „вялікадзяржаўніцтва", з мэтаю заваяваньня даверу раней „прыгнечаных нацыянальнасьцяў" высунуў быў агульнаабавязваючы лёзунг: **„вялікадзяржаўны расейскі шавінізм — найвялікшая небясьпека на дадзеным этапе".** Гэтак быў сфармуляваны і ўжыцьцяўляны тады галоўны прынцып ленінскай нацыянальнай палітыкі.

І толькі ў 1929 годзе XIII зьезд КП(б)Б прыняў тэзу аб тым, што: **„нацыянал-демакратызм** (гэта значыць, буржуазны нацыяналізм — С. С.) **зьяўляецца галоўнай небясьпекай на дадзеным этапе"** у вадмену абавязваючага ад 1921 году палажэньня пра вялікадзяржаўны расейскі шавінізм, як галоўную небясьпеку. Гэта запачаткавала й сталася ідэйнай асновай сталінскіх пагромаў беларускае культуры й масавага фізычнага вынішчэньня ейных творцаў і носьбітаў.

Калі-ж Пілатовіч, падчыркваючы небясьпеку з боку г. зв. беларускага буржуазнага нацыяналізму, ні словам ня ўспомніў пра нябясьпеку з боку „вялікадзяржаўнага расейскага шавінізму" ў гэным-жа часе, дык гэта абазначае, што ў сяньняшнім партыйным разуменьні гэны „вялікадзяржаўны расейскі шавінізм" ня быў ніякай небясьпекай, а зьявай быццам зусім нармальнай і заканамернай. Гэткае сяньняшняе разуменьне партыяй культурнага працэсу 20-ых і 30-ых гадоў выпраўдвае й тое, што гаворачы пра далейшае разьвіцьцё беларускае культуры, Пілатовіч ні словам не адзначыў гэткай вялізарнай перашкоды ў гэным разьвіцьці, як сталінскія пагромы 30-ых гадоў.

МАЎЛЯЎ, БЫЦЦАМ І НЯ БЫЛО СТАЛІНСКІХ ЗЛАЧЫНСТВАЎ

Пасьля XX зьезду партыі ў 1956 годзе, а асабліва пасьля XXII партыйнага зьезду у 1961 г., на якіх адбылося асуджэньне Сталіна й сталінізму, навет адказныя партыйныя дзеячы ў сваіх публічных выступленьнях цьвердзілі, што ў выніку сталінскіх пагромаў і масавага тэрору ў некаторых галінах савецкага жыцьця, галоўна ў галіне культуры адбываўся не прагрэс, а рэгрэс, у найлепшым выпадку даўгагадовы застой у культурным працэсе.

Затое на ленінскі юбілей, як і на 50-ыя ўгодкі Кастрычніцкай рэвалюцыі, калі падсумоўваліся савецкія дасягненьні за ўвесь мінулы час, пра жахлівы й доўгі пэрыяд сталінскіх пагромаў нат ня згадвалася ўжо. Усё паўстагодзьдзе савецкае ўлады пэрыяду сталіншчыны афіцыйна ацэньвалася, як бесьперапынны рух наперад у кажнай галіне жыцьця, у тым і ў галіне беларускай культуры.

Адно ў юбілейных літаратурных артыкулах, прыкладам у артыкуле Ю. Шпыркова „Ленінская нацыянальная палітыка і разьвіцьцё беларускай літаратуры" ў сёлетнім лютаўскім нумары „Полымя" згадваецца пра г. зв. вульгарна-сацыялягічную крытыку 30-ых гадоў ды сьцьвярджаецца ейны шкодны ўплыў на літаратурнае разьвіцьцё. Затое пра сталінскія пагромы ў літаратуры, пра масавыя арышты, расстрэлы й высылкі беларускіх пісьменьнікаў, пра крывавыя гады яжоўшчыны, што прынесьлі літаратурнаму разьвіцьцю куды большую шкоду за гэную вульгарна-сацыялягічную крытыку, цяпер ня згадваецца ўжо зусім.

Якраз наадварот. Напярэдадні ленінскага юбілею пачалася ў беларускай літаратуры выразная рэгабілітацыя сталіншчыны й зьвінавачаньне тых сяньняшніх літаратурных і культурных дзеячоў, што мелі адвагу адкрыта асуджаць сталінізм. Найбольш зыркім прыкладам гэткае рэгабілітацыі сталіншчыны ў беларускай літаратуры леташні раман Уладзімера Карпава „Сотая маладосьць".

Ня менш зыркім прыкладам зьвінавачаньня тых, што асуджалі сталіншчыну, могуць служыць словы таго-ж Пілатовіча ў іншым ягоным дакладзе на рэспубліканскай нарадзе ідэялягічных работнікаў у студзені сёлета. Пілатовіч казаў: **„Мы можам і павінны, разам з паказам нашых канчатковых вынікаў, раскрыць перад новымі пакаленьнямі савецкіх людзей. моладзьдзю вастрыню клясавай барацьбы ў пэрыяд будаўніцтва сацыялізму і нябясьпеку апартуністычных плыняў. Гэта тымбольш неабходна таму, што некаторыя навуковыя работнікі, нават асобныя грамадазнаўцы спрабавалі прынцыповую барацьбу партыі за чысьціню марксізму-ленінізму разглядаць як памылкі партыі, народжаныя культам асобы".**

Усё гэта ня што іншае, як неафіцыйная рэгабілітацыя Сталіна й сталінізму, а тым самым і апраўданьне сталінскай пагромнай нацыянальнай палітыкі ў дачыненьні да Беларусі.

РЭАКЦЫЯЙ НА РУСЫФІКАЦЫЮ Й ПАРТЫЙНЫ ЦІСК — РОСТ НАЦЫЯНАЛЬНАГА СУПРАЦІВУ

Хоць Пілатовічаў даклад на ўрачыстым аб'еднаным пленуме творчых саюзаў Беларусі меў урачысты юбілейны характар, калі звычайна падчыркваюцца адно дасягненьні, а прамоўчваюцца няўдачы й страты, сакратар ЦК КПБ усё-ж быў змушаны выказаць глыбокае незадаваленьне партыі сяньняшнім станам разьвіцьця беларускай літаратуры і мастацтва. Вось колькі найбольш зыркіх і вымоўных цытатаў зь Пілатовічавага дакладу:

„Некаторыя прадстаўнікі нашай творчай інтэлігенцыі пад націскам варожай прапаганды, пранікненьня ў наша асяродзьдзе рэвізіяністскіх пагляддаў дапускаюць адыход ад прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму" . . .

„Трэба глыбока ўсьвядоміць, што тэндэнцыя да дэгэраізацыі, спрашчэньня духоўнага сьвету чалавека і наогул прымітыўная інтэрпрэтацыя яго духоўнага разьвіцьця, супрацьпастаўленьне асабістага грамадзкаму навязваецца нам ідэялягічнымі праціўнікамі і зьяўленьне, гэтай тэндэнцыі, у радзе твораў літаратуры і мастацтва ёсьць вынік тэарэтычнай і ідэйнай слабасьці, недастатковай мэтадалягічнай узброенасьці асобных творчых работнікаў" . . .

І далей пад адрысам беларускае творчае інтэлігенцыі кінуў Пілатовіч найцяжэйшае палітычнае зьвінавачаньне. Ён цьвердзіў:

„Калі-ж адыход ад прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму, падтрымка антыленінскіх тэндэнцыяў зьяўляецца вынікам асабістых перакананьняў, тады гутарка ідзе ўжо не аб памылковых пагляддах, а аб палітычнай барацьбе з тэорыяй і практыкай ленінізму, аб паклёпе на яго".

Ставячы аж гэткія цяжкія зьвінавачаньні беларускай творчай інтэлігенцыі, Пілатовіч, праўда, гэтым разам не называў прозьвішчаў. Але сам характар і вайстрыня стаўляных ім зьвінавачаньняў гаворыць за тым, што гэныя адхіленьні ад партыйнай ліні, гэная, як ён выразіўся, „палітычная барацьба з тэорыяй і практыкай ленінізму", зьява шырокая й агульная.

Калі-ж углыбіцца цяпер у існасьць Пілатовічавых зьвінавачаньняў ды ўзяць увагу на галоўную скіраванасьць беларускай літаратурнай і мастацкай творчасьці, дык немагчыма ўва ўсім гэтым знайсьці ўплыву гэнага „націску варожай прапаганды" або навязваньня нявыгадных партыі тэндэнцыяў „ідэялягічнымі праціўнікамі". Тэндэнцыі гэныя ня што іншае, як няпрыняцьце лепшай часткай беларускай творчай інтэлігенцыі партыйных дырэктываў, партыйнай ідэялёгіі й практычнай палітыкі, што складаюцца на сяньняшняе панцыце ленінізму.

А гэтае няпрыняцьце ўсяго партыйнага — перш-наперш і галоўна выяў нацыянальнага супраціву ў вадказ на дэнацыяналізатарскі й русыфікатарскі курс партыйнае палітыкі й практыкі. Не дарма-ж тойжа Пілатовіч у сваім дакладзе на рэспубліканскай нарадзе ідэялягічных работнікаў у студзені сёлета быў змушаны з горычччу сьцьвердзіць, што сяньня **„адна з найбольш агульных небясьпекаў тоіцца ў важыўленьні нацыяналізму".**

Партыйныя патрабаваньні да беларускай творчай інтэлігенцыі сфармуляваў Пілатовіч у сваім дакладзе на ўрачыстым аб'еднаным пленуме творчых саюзаў БССР гэтак: **„Мы лічым, што дзеячы культуры, літаратуры і мастацтва зьяўляюцца работнікамі ідэялягічнага фронту, актыўнымі памочнікамі партыі ў прапаганьдзе ідэяў марксізму-ленінізму, нашай савецкай рэчаіснасьці".**

Гэткія заданьні ставіў перад дзеячамі культуры, літаратуры і мастацтва яшчэ Ленін больш за паўстагодзьдзе таму. Заданьні гэтыя партыя была змушаная паўтараць і паўтараць кажнага наступнага году. З асаблівым націскам і не схаванай трывогай паўтарыла яна гэтыя заданьні й сяньня, знайшоўшы ў дзейнасьці беларускай творчай інтэлігенцыі супрацьлежныя гэтым заданьням тэндэнцыі. А гэта ўжо мае сваю нядвузначную вымову.

Ст. Станкевіч

САКАВІКОВЫЯ ЎГОДКІ Ў НЬЮ БРАНСЬВІКУ

У нядзелю 5 красавіка беларуская калёнія ў Нью Джэрзі адзначыла 52-ія ўгодкі аднаўленьня Незалежнасьці Беларусі й абвешчаньня Беларускай Народнай Рэспублікі Актам 25 сакавіка 1918 году. З гэтае нагоды быў адслужаны ўрачысты малебен у царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парку.

Акадэмію, прысьвечаную ўгодкам Акту 25 Сакавіка, адчыніў старшыня мясцовага аддзелу БАЗА сп. Янка Азарка. Вітаючы прысутных ды гасьцей, сярод якіх былі старшыня Галоўнай Управы БАЗА інж. Вячаслаў Станкевіч і праф. Ант. Адамовіч, сп. Азарка коратка перадаў гісторыю сьвяткаваньняў незалежніцкіх угодкаў у Нью Джэрзі. Ён зазначыў, што Беларусы ў Нью Джэрзі заўдзячваюць шэраг нацыянальных урачыстасьцяў, што сталіся ўжо традыцыяй, як абвешчаньне дня 25 сакавіка Беларускім Днём у Нью Джэрзі ды цэрэмоніяй падняцьця беларускага сьцягу ў Нью Брансьвіку й Саўт Рывэры, ініцыятыве й стараньням Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў Нью Джэрзі.

У парадку сьвяткаваньня было прачытанае сп-ней Ірай Азарка праклямацыі бурмістра Нью Брансьвіку пра абвешчаньне дня 25 сакавіка Беларускім Днём гораду. У рэфэраце, прысьвечаным Дню Незалежнасьці, было паказана, што змаганьне за незалежнасьць Беларусі — гэта лягічная высноба амаль тысячагадовай дзяржаўнасьці беларускага народу ў мінуўшчыне. У кароткім часе пасьля страты свае дзяржаўнасьці беларускі народ шмат разоў выказаў гатоўнасьць збройнага змаганьня за сваю свабоду. Змаганьне гэтае беларускі народ стойка праводзіць і сяньня й давядзе яго да пераможнага канца.

Далей былі прачытаныя шмат якія прывітаньні ад сэнатараў, кангрэсмэнаў зь Нью Джэрзі ды тэксты іхных выступленьняў у Кангрэсе ЗША ў сувязі з угодкамі абвешчаньня Незалежнасьці Беларусі. Былі таксама прачытаныя лісты-прывітаньні ад беларускіх грамадзкіх арганізацыяў у Вольным Сьвеце.

Вучаніца Л. Русак прыгожа прадэклямавала верш „Век дваццаты" Рамана Тармолы.

Праф. Ант. Адамовіч навязаў сваё выступленьне да дзейнасьці й жыцьця паэты Алеся Гаруна. Алесь Гарун быў вялікім патрыётам і запраўдным беларускім рэвалюцыянерам. Будучы адным з творцаў Беларускай Народнай Рэспублікі, ён верыў у рэвалюцыю, што мае за мэту даць магчымасьць свабоднага жыцьця народу. Рэвалюцыя, што змагаецца за асноўныя патрэбы беларускага народу, спыненай быць ня можа, яна мусіць перамагчы.

Сп. В. Стома памастацку прадэклямаваў верш Уладзімера Караткевіча „Беларуская песьня".

Сьвяткаваньне закончылася прапяяньнем беларускага нацыянальнага гімну.

ПЕРАД ТЫДНЕМ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ

Старшыня Камітэту Паняволеных Народаў штату Нью Ёрк судзьдзя М. Трой склікаў 18 травеня нараду прадстаўнікоў міжнацыянальных і нацыянальных арганізацыяў Нью Ёрку ў справе рыхтаваньня й правядзеньня сёлетняга Тыдня Паняволеных Народаў. На нарадзе было пастаноўлена сёлетняе адзначаньне Тыдня Паняволеных Народаў праводзіць супольнымі сіламі ўсіх зацікаўленых міжнацыянальных арганізацыяў, як Камітэт Паняволеных Народаў, Амэрыканцы за Вызваленьне Паняволеных Народаў, Амэрыканскія Прыяцелі АБН, Арганізацыя Каталіцкіх Вэтэранаў Нью Ёрку й інш.

Супольны Камітэт Тыдня Паняволеных Народаў ачоліў судзьдзя М. Трой, а ў Управу Камітэту ўвайшлі прадстаўнікі міжнацыянальных і нацыянальных арганізацыяў. Ад Беларусаў у нарадзе прыймалі ўдзел старшыня Галоўнай Управы БАЗА В. Станкевіч, сп. А. Плескачэўскі й сп. Ул. Пеляса.

Заступнікамі старшыні супольнага Камітэту Тыдня Паняволеных Народаў былі выбраныя старшыні міжнацыянальных арганізацыяў: д-р Іван Дочаў (Балгар), Гулевіч (Украінец), Марыё Ачылера (Кубінец), а. Балкунас (Літувіс) і камендант Каталіцкіх Вэтэранаў Нью Ёрку. Сакратарамі выбраныя: спня В. Калынік і сп. Шпонтак (абое Украінцы), а скарбнікам сп. Вячаслаў Станкевіч (Беларус).

Прадбачуцца наступныя галоўныя пункты праграмы сёлетняга Тыдня Паняволеных Народаў у Нью Ёрку: Адчыненьне 12 ліпеня а 9-ай гадзіне наранішы маршам уздоўж 5-ай эвэню да катэдры сьв. Патрыка, у якой адбудзецца Божая Служба за вызваленьне паняволеных народаў, а тады маніфэстацыйны мітынг у Цэнтральным Парку. Заканчэньне Тыдня 19 ліпеня маніфэстацыйным мітынгам каля Статуі Свабоды.

На Кангрэсе Культуры у Кітайцаў

Інстытут Кітайскай Культуры ў Нью Ёрку зарганізаваў 9 травеня ў залях Гатэлю Статлер-Гілтон у Нью Ёрку 3-юю Канфэрэнцыю Кітайскае Культуры. Тэмай Канфэрэнцыі было: „Роля традыцыйнай кітайскай культуры ў навачасным грамадзтве". У Канфэрэнцыі, на якой былі прачытаныя цікавыя даклады пра кітайскае культуры, прыймала ўдзел каля дзьвюх тысячаў амэрыканскіх Кітайцаў.

Паўднём адбыўся ўрачысты Банкет, у часе якога знаўца кітайскага мастацтва Сэнатар ЗША Г. Скот з Пэнсыльвэніі прачытаў цікавы даклад пра кітайскую культуру й палітычную сытуацыю ў Кітаі.

На абедзе былі запрошаныя адмыслова прадстаўнікі ад Беларусаў: Рэдактар „Беларуса" д-р Ст. Станкевіч і старшыня Галоўнай Управы БАЗА інж. Вячаслаў Станкевіч із жонкай. Беларускія прадстаўнікі былі вельмі прыязна й гасьцінна прынятыя ды прадстаўленыя кіраўнікам розных кітайскіх арганізацыяў.

Пры гэтай нагодзе дарэчы адзначыць, як асабліва прыемны й палітычна карысны факт, што апошнімі гадамі амэрыканскія Кітайцы жыва цікавяцца й шчыра спачуваюць Беларусам. На сьвяткаваньнях угодкаў абвешчаньня незалежнасьці Беларусі ў Нью Ёрку заўсёды прысутнічаюць кітайскія прадстаўнікі й выступаюць з прывітальнымі прамовамі.

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.,
166 — 34 Gothic Drive, Jamaica, N. Y. 11432.
Subscription $ 6.00 yearly.

„БЕЛАРУС" —Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.

ГЭТА НЕ ЖАБРАНІНА!

Зьбіраючы ахвяры на выдавецкі фонд „Беларуса" кажнага году, што раз часьцей даводзіцца пачуць і гэткае: „Даўно пара скончыць нам з гэтай жабранінай, і гэта ня толькі на газэту, а й на ўсякія іншыя нацыянальныя патрэбы! Жабранінай доўга не пацягнеш. Заміж яе, трэба засноўваць камэрцыйныя грамадзкія прадпрыёмствы й з чыстага прыбытку ад іх фінансаваць нацыянальную дзейнасьць".

Як быццам той, хто „жабруе", г. зн. зьбірае гэныя грошы, быў супраць засноўваньня падобных прадпрыёмстваў. Чаму-ж іх дасюль не парупіліся заснаваць тыя якраз, што сяньня даюць гэткія парады?

Дапусьцім, што ў нас існуюць ужо добра разбудаваныя камэрцыйныя грамадзкія прадпрыёмствы, з прыбыткаў якіх фінансуецца наша дзейнасьць. Але ці ў гэткіх абставінах маглі-б мы адмовіцца ад гэнае „жабраніны?" Не маглі-б! Бо ў такім выпадку мы пазбавілі-б магчымасьці апраўдаць свой статус палітычных эмігрантаў тым з нашых суродзічаў, што з розных прычынаў, пераважна з прычыны перагрувашчаньня сваёй прафэсійна-заработнай працай, ня маюць часу займацца бескарысьлівай нацыянальнай дзейнасьцяй, а могуць рэкампэнсаваць гэтую дзейнасьць грашыма. Грошы — таксама праца! А кажны той, хто нічога не дае на нацыянальную дзейнасьць на карысьць сваёй старой бацькаўшчыны, ня ёсьць палітычным эмігрантам.

І тут прыходзім да галоўнага.

Палітычная эміграцыя звычайна нясе падвойныя абавязкі: абавязкі перад сваёй новай бацькаўшчынай — плаціць падаткі, дае рэкрутаў у войска новае свае бацькаўшчыны ды актыўна выказвае ляяльнасьць да яе, а таксама, раўналежна з гэтым, і абавязкі перад бацькаўшчынай свайго ці сваіх бацькоў паходжаньня: прыймае актыўны ўдзел у палітычнай і нацыянальнай дзейнасьці на карысьць свайго народу або, ня маючы магчымасьці аддаваць свайго часу на гэтую дзейнасьць, рэкампэнсуе яе грашыма, або, калі дазваляюць магчымасьці, дае адно й другое. Прыняцьцё грамадзянства новае свае бацькаўшчыны ані не звальняе нас ад абавязкаў перад старой бацькаўшчынай. Палітычны эмігрант — паняцьце ня юрыдычнае, а як паказвае й сам назоў — палітычнае.

Нашыя абавязкі перад новай бацькаўшчынай мы выконваем ляяльна, без найменшага супраціву, у моц юрыдычнага закону, ведаючы, што ў праціўным выпадку мы былі-б да гэтага змушаныя а навет пакараныя. Затое свае абавязкі перад старой бацькаўшчынай, абавязкі палітычных эмігрантаў, мы выконваем дабраволна, адно ў моц маральнага закону.

У сувязі з гэтым губляюць свой сэнс і гэткія аргумэнты, якія цераз даводзіцца чуць пры зьбіраньні грошай на нацыянальныя патрэбы: „Я вось зусім мала зарабляю, але даю на ўсякія грамадзкія патрэбы, а вось гэты іншы зарабляе ў некалькі разоў больш за мяне, а не дае нічога, а калі й дасьць нешта, дык зусім мізэрную суму, адно адчэпнага.

І тут нічога не парадзіш. Бо „гэны іншы" ў сваёй матар'ялістычнай заскарузласьці перастаў быць палітычным эмігрантам, а калі-ж і ўважае сябе за гэткага, дык бессаромна злоўжывае высокую годнасьць палітычнага эмігранта.

Хоць і ня шмат, але ёсьць і ў нас ахвярныя людзі, што ахвотна аддаюць свой час на матар'яльна бескарысьлівую нацыянальную дзейнасьць і маглі-б рабіць яшчэ больш, калі-б былі грошы на рэалізацыю зробленага імі. Прыкладам, ёсьць людзі, што выказалі ахвоту выдаваць інфармацыйны бюлетэнь у ангельскай мове пра падзеі на Беларусі й нашую нацыянальна-вызвольную дзейнасьць, каб сярод палітычных і грамадзкіх дзейнікаў Захаду папулярызаваць нашую нацыянальную ідэю й здабываць для яе сымпатыкаў. Гэткае патрэбнае выданьне, аднак, ня можа быць дасюль зрэалізаванае, бо няма на гэта грошай. Усьцяж чуваць у нас нараканьні, што ў нас ня выдаецца вельмі патрэбная інфармацыйная папулярна - навуковая літаратура пра Беларусь у чужых мовах. А ня выдаецца яна галоўна з тае прычыны, што няма грошай.

Навет адзіная нашая газэта „Беларус" усьцяж пад загрозай самаліквідацыі ўзноў-жа з прычыны матар'яльных нястачаў. Ды ці мала чаго ў нас ня робіцца не таму, што няма каму рабіць, а вылучна таму, што няма за што рэалізаваць зробленага.

Калі-б усе тыя, што ўважаюць сябе палітычнымі эмігрантамі, ляяльна выконвалі й свае абавязкі палітычных эмігрантаў, нашая дапамога паняволенай бацькаўшчыне была-б без прыраўнаньня большая, чымся яна ёсьць сяньня. Над гэтым усім нам трэба глыбака задумацца. Нам усім, а перш-наперш тым, што дасягнулі значнага матар'яльнага дабрабыту, трэба раз назаўсёды выкінуць з нашага лексыкону пагардлівае й зьняважлівае шмат для каго слова — жабраніна!

НОВАЕ ЗЬ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА ДРУКУ

Беларускі друк XVI — XVIII стагодзьдзяў вывучаны яшчэ вельмі недастаткова. Чужыя навукоўцы цікавіліся ім пераважна толькі пабочна, прынагодна, свае-ж на больш грунтоўныя дасьледваньні ня мелі адпаведных магчымасьцяў. Дзеля гэтага шмат цікавых балонак з багатага мінулага старога беларускага друку яшчэ не раскрыта. Аднэй, дасьледваньнямі Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва апошнім часам выяўленай, важнай справе зь гісторыі беларускага друку й адведзенае было 14 сакавіка ў Нью Ёрку навуковае паседжаньне гэтага Інстытуту. Даклад на тэму „Першая паскарынава друкарня Вільні" чытаў др. В. Тумаш.

І ў папулярнай, і ў навуковай літаратуры агульна дагэтуль уважаецца, што першай паскарынавай друкарняй Вільні была слаўная друкарня Дому Мамонічаў. Ды, як з выяўленых у судовых запісах места Вільні фактаў вынікае, зь кірылічных друкарняў друкарня Мамонічаў была ў Вільні аж чацьвертай. Папярэдзілі яе, апрача Скарынавай, друкарні Васіля Гарабурды ды Пётры Мсьціслаўца.

У гісторыі беларускага друку друкарня Дому Мамонічаў заслужаная вельмі й дзеля вялікага ліку надрукаваных у ёй важных выданьняў, і дзеля стварэньня арыгінальнага, у формах сваіх на скарапісе вялікакняжнае канцылярыі абаснаванага беларускага шрыфту — першае ў гісторыі друку кірылічнае курсывы. Ды ролі піянерскай, як прыпісвалася ёй дагэтуль, у справе аднаўленьня друку ў Вільні, яна ўсё-ж ня мела. Зь дзесяці друкарняў, што да канца XVI ст. былі дзейнымі ці на землях беларускіх, ці, — як праская Скарыны ды кракаўская Фэоля, — і за іх межамі, але што друкавалі для патрэбаў Беларусі, друкарня Мамонічаў была аж дзевятай.

Да канца XVI ст. спад прэсаў усіх дзесяці беларускіх друкарняў вышла больш ста кнігаў зьместу й рэлігійнага, і сьвецкага, у мове ці беларускай, ці царкоўнаславянскай, а між імі й гэткія выдатныя памяткі беларускага друку й культуры, як Біблія Скарыны ды Літоўскі Статут У суседняй Маскоўшчыне за гэты самы час было надрукавана толькі 17 кнігаў зьместу вылучна рэлігійнага й усе яны пацаркоўнаславянску.

Высокае разьвіцьцё друкарскае справы ў Беларусі XVI стагодзьдзя факт, зразумела, не прыпадковы, а гістарычна абумоўлены. Гэта толькі адбітак важнае тады палітычна ды перадавое культурна ролі беларускага народу на ўсходзе Эўропе. Далейшыя дасьледваньні архіўных матар'ялаў і самых старадрукаў раскрыюць напэўна яшчэ не адну цікавую балонку зь гісторыі беларускага друку пары яго ўздыму й славы.

НА ШЛЯХУ ДА НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

2. ЗМАГАНЬНЕ ЗА СВАЮ МІНУЎШЧЫНУ

Ніякага дзіва ў тым, што адно сваймі собскімі сіламі, яшчэ не даволі моцнымі. Беларускі народ ня змог утрымаць свае дзяржаўнае незалежнасьці ў вабліччы расейскага імпэрыялізму — з Усходу й польскага імпэрыялізму — із Захаду. Рыскім мірам у сакавіку 1921 году ўсе спробы здабыцьця свае дзяржаўнае незалежнасьці былі практычна перасечаныя. Але адно практычна, бо ідэйная зброя, дасягнутая Актам 25 Сакавіка, засталася.

Зь незалежніцкай ідэяй Сакавіковага Акту былі змушаныя тады лічыцца й бальшавікі, як з рэальнай сілай, што сьцярджаюць навет савецкія гісторыкі. Прыкладам, адзін зь іх, Вадзім Круталевіч, што спэцыялізуецца галоўна ў зывучэньні падзеяў на Беларусі ў пэрыядзе 1917-21 гадоў, у сваёй працы 1968 году „Стварэньне рэспублікі", пры ўсёй сваёй партыйнай тэндэнцыйнасьці, быў змушаны сьцьвердзіць як гістарычны факт, што стварэньне БССР было рэакцыяй на паўстаньне БНР.

Таксама ня выпадкова савецкая прапаганда змушаная якраз сяньня ўзмоцніць змаганьне зь незалежніцкай ідэяй Сакавіковага Акту й створанай гэтым Актам Беларускай Народнай Рэспублікай. Яшчэ ў 1967 годзе нізкапробны беларускі савецкі пісьменьнік Ільля Гурскі ўзнагароджаны быў ордэнам Леніна за свой раман аж у чатырох тамох „Вецер веку", у якім перабраў усякую меру ў хвальсыфікатарстве й паклёпніцтве на БНР і ейных творцаў.

Чырвоны расейскі імпэрыялізм, будучы працягам царскага чорнага імпэрыялізму, добра засвоіў практыку й навуку царызму, што каб трымаць у няволі Беларускі народ, трэба перш-на-перш адабраць у яго памяць ягонае мінуўшчыны. Партыйная гістарыяграфія намагаецца прышчапіць пагляд, што ў мінуўшчыне Беларускі народ ня меў нічога, што ўсё тое, чаго ён у сваім нацыянальным разьвіцьці дабіўся, дала яму Масква. Савецкая гістарыяграфія стварыла пяць, побач зь іншымі, галоўных тэзаў, што перачыркваюць усю гістарычную мінуўшчыну народу. Вось гэтыя тэзы:

Першая тэза цьвердзіць, што ў старыну, дакуль сягае памяць гісторыі й да XIII стагодзьдзя, Беларускі народ тварыў разам з расейскім і украінскім народамі адзіную старажытнарускую народнасьць у вадзінай старажытнарускай дзяржаве — Кіеўскай Русі.

Тэза другая. Пачынаючы з XIII стагодзьдзя, Беларусь была заваяваная літоўскімі князямі й знаходзілася ў няволі літоўскіх фэўдалаў, а пасьля Люблінскае вуніі ў 1569 годзе літоўскую няволю замяніла няволя польская.

Тэйцяя тэза. На працягу ўсяго свайго гістарычнага існаваньня Беларускі народ імкнуўся да задзіночаньня із сваім „старэйшым братам — адзінакроўным вялікім расейскім народам".

Чацьвертая тэза. Далучэньне Беларусі да Расеі ў канцы XVIII стагодзьдзя было зьявай заканамернай, для Беларускага народу карыснай і прагрэсыўнай.

Пятая тэза. Толькі ў выніку Кастрычніцкай рэвалюцыі, дзякуючы ленінскай (раней казалася — сталінскай) нацыянальнай палітыцы Камуністычнае партыі ды пры бескарысьлівай дапамозе вялікага расейскага народу, Беларускі народ упяршыню ў гісторыі атрымаў сваю дзяржаўную незалежнасьць у форме БССР.

Гэтыя тэзы афіцыйнае партыйнае гістарыяграфіі сяньня сталіся ўкананізаванымі палітычнымі й ідэалягічнымі догмамі і, як гэткія, не падлягаюць ніякай дыскусіі. Не зважаючы на гэта, беларускія гісторыкі, гісторыкі беларускае культуры й гісторыкі літаратуры, пераважна малодшага пакаленьня, прыкрываючыся камуністычнай фразэалёгіяй ды галаслоўнымі партыйнымі штампамі, часта ўжываючы іх неўпапад, у сваіх навуковых працах, абаснаваных на гістарычных крыніцах і фактах, поўнасьцяй адкінулі гэныя тэзы, як антынавуковыя. Каб абмінуць неяк найгалаўнейшую з гэтых тэзаў, пятую тэзу, што толькі ў выніку Кастрычніцкай рэвалюцыі Беларусь упяршыню ў гісторыі атрымала сваю дзяржаўнасьць, беларускі гісторык, памерлы ў 1967 годзе, Мікола Аляксютовіч цьвердзячы ў сваім артыкуле ў „Полымі" за 1966 год пра існаваньне беларускай дзяржаўнасьці ў мінуўшчыне, агаварыўся, што гэта ані не пярэчыць партыйнай тэзе, бо і ўзапраўды ў выніку Кастрычніцкай рэвалюцыі Беларускі народ упяршыню атрымаў сваю дзяржаўнасьць, але дзяржаўнасьць... сацыялістычную.

Імкненьне да пазнаньня й праўдзівага асэнсаваньня гістарычнае мінуўшчыны Беларускага народу сярод беларускай нацыянальнай інтэлігенцыі ў БССР сяньня агульнае. Сярод гэтае інтэлігенцыі курсуюць крылатыя словы: „Той, хто ня цэніць і ня ведае мінуўшчыны, ня мае будучыні". Словы гэтыя сталіся нацыянальным дэвізам і пры адпаведных нагодах паўтараюцца і ў друку. Эпахіяльная дзейнасьць Францішка Скарыны, Кастуся Каліноўскага сталася сяньня жывой крыніцай натхненьня беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў, мастакоў, навукоўцаў-гісторыкаў. Не зважаючы на партыйныя зьвінаваchaньні за „немарксыцкі падыход да мінуўшчыны", рух за грунтоўную рэвізію пагляда́ў на нашую мінуўшчыну сяньня гэткі моцны, што яго можна ўважаць за адзін з выяваў ня толькі пасыўнага, а й у спэцыфічнай сваёй форме актыўнага нацыянальнага супраціву.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

Ст. Станкевіч

БНР ПАМІЖ ВАРОЖЫМІ РАСЕЯЙ І НЯМЕЧЧЫНАЙ

І. „ИЗВЕСТИЯ": „БЕЛАРУСКУЮ РАДУ НЕМЦЫ РАЗАГНАЛІ З 8 КУЛЯМЁТАМІ"

Пра сьвяткаваньні незалежнасьці Беларусі добра можна было-б сказаць радкамі Купалавае паэмы 1911 году „На Куцьцю" (дарэчы, забароненае цяпер на бацькаўшчыне):

Адзін, адзін раз толькі ў год
Зьбірацца можам з ласкі Рока,
Каб год іржавы карагод
Зганяць зь мінуўшчыны далёкай.

Мінуўшчына, далёкая й блізкая, мае неперахаджалае значаньне для кажнага народу. Тым большае значаньне мае яна для народу беларускага, закаванага ягонымі паняволінікамі ў падвойныя кайданы: палітычныя й духовыя. Калі путы палітычныя трымаюцца над нашым краем пры дапамозе фізычнае — ваеннае й паліцыйнае — сілы, дык путы духовыя куюцца спосабам хвальшаваньня гісторыі: перайманоўваньнем добрага на благое, згубнага на збаўленнае; перамалёўваньнем белага ў чорнае, а чорнага ў чырвонае. „Гадоў іржавы карагод" усьцяж вісіць над духовай спадчынай нашага народу, іржа хвальшу разьядае нацыянальную сьведамасьць, падкопвае маральныя сілы супраціўляцца злу маскоўскае няволі.

Ці не найзырчэйшы прыклад таго, як выглядае мэханізм мацаваньня псыхалягічных путаў на сьведамасьці нашага народу, гэта — хвальшаваньне гісоры Беларускае Народнае Рэспублікі. Савецкія прафэсійныя фальсыфікатары, пішучы пра БНР, паказваюць мінуўшчыну не зь гістарычных дакумэнтаў, як гэта робіцца ў нармальным сьвеце, а з партыйных тэзісаў. Беларуская Народная Рэспубліка паўстае затым спад іхнага чарнільнага пяра, як „інтрыга" кайзэраўскае Нямеччыны, а творцы БНР як „паслугачы нямецкіх акупантаў" (кажучы словамі абодвых выданьняў двутомнае „Гісторыі БССР"). Вадзім Круталевіч, што спэцыялізуецца на — праўда, яшчэ ўмеркаваным — хвальшаваньні беларускага незалежніцкага руху, у леташнім жнівенскім нумары „Полымя" цьвердзіў: „Нямецкія акупацыйныя ўлады... ўсяляк садзейнічалі Беларускай Радзе весьці палітычную й ідэялягічную работу".

Гэтае атаесамляньне БНР зь нямецкім акупацыйным рэжымам (не без псыхалягічнага разьліку падшыць пад беларускі незалежніцкі рух і зьверствы гітлераўскае акупацыі) праводзіцца коштам манумэнтальнага хвальшаваньня бальшавіцкіх-жа дакумэнтаў. Партыйныя гісторыкі, называючы дзеячоў БНР „паслугачамі нямецкіх акупантаў", маўчаць аб тым, як кайзэраўскае войска перасьледвала змагароў за незалежнасьць Беларусі, як разганяла паседжаньні, арыштоўвала ўрадавых працаўнікоў, канфіскавала дзяржаўную маемасьць БНР. Не маўчаць пра гэта аднак сьветкі мінуўшчыны, гістарычныя першакрыніцы, а ў тым ліку й бальшавіцкая газэта „Известия", на важную частку сьветчаньняў якое партыйная гістарыяграфія сарамліва заплюшчвае цяпер вочы. Вось адно колькі вымоўных прыкладаў, што памагаюць нам „год іржавы карагод зганяць зь мінуўшчыны далёкай".

Чатыры дні па тям як была абвешчаная незалежнасьць Беларусі, у „Известиях" за 29 сакавіка 1918 году, нехта, падпісаўшыся ініцыяламі „К. Б.", пісаў:

„Толькі што выбраўшыся з акупаванае вобласьці, сьпяшаюся падзяліцца ўражаньнямі.

„У акупаваным Заходнім краі (гэтак тады бальшавікі, працягваючы практыку царскае адміністрацыі, пераважна звалі Беларусь — Я. З.) Немцы стварылі адзінаўладзьдзе, г. зн. узялі ўладу вылучна ў свае рукі, апрача трыкутніка Асіпавічы —Рагачэў — Жлобін, дзе Немцы разам з Палякамі... Ніякіх іншых прадстаўніцтваў Немцы ўжо зусім ня церпяць. Беларускую раду яны разагналі з 8 кулямётамі, а менскі савет з 2-ма".

Сёмага красавіка 1918 году, пад заг. „Весьці зь Менску", „Известия" паведамілі пра папярэджаньне збоку нямецкага генэрала Шольца дэпутацыі да яго ад менскае гарадзкое думы, што ў выпадку, калі жыхарства гораду паставіцца да Германцаў „недабразычліва", нямецкая ўлада ўвядзе палітыку „цьвярдое рукі". Як неўзабаве высьвятлілася, папярэджаньне гэтае, між іншымі, датычылася й да ўраду БНР. І гэта зразумела. Беларускі незалежніцкі рух, што кіраваўся інтарэсамі дабра беларускага народу, ішоў уразрэз з усімі акупацыямі Беларусі, у тым ліку й нямецкай. Вымоўнае сьветчаньне гэтага знаходзім ізноў-жа ў тых самых „Известиях". Дзясятага красавіка 1918 году ў гэтай газэце быў надрукаваны наступны матар'ял:

„У ,Газэце Польскай' зь Менску паведамляюць, што нямецкімі ўладамі зачынены беларускі Сакратарыят. Прычыны зачыненьня: 1) прызначэньне Сакратарыятам адмысловага камісара для ваенных справаў; 2) стварэньне беларускага каманднага складу; 3) узброеньне грамадзянаў.

„Не зважаючы на рэпрэсіі й матар'яльную нястачу, у горадзе заўважаецца пажваўленьне, — пісала далей газэта, — мясцовае культурна-асьветнае беларускае таварыства арганізуе народны ўнівэрсытэт. Ствараецца новае таварыства пашырэньня ведаў з галіны гісторыі й літаратуры".

Беларускі незалежніцкі рух, як бачым, ад самага свайго пачатку апынуўся паміж бальшавіцкай Сцылай ды нямецкай Харыбдай. Калі адзін акупант Беларусі разагнаў Усебеларускі Кангрэс у сьнежні 1917 году, дык другі разагнаў Сакратарыят Беларускае Народнае Рэспублікі, што быў арганічным працягам Усебеларускага Кангрэсу.

(Далей у наст. нумары)

Я. Запруднік

САКАВІКОВЫЯ УГОДКІ У КАНГРЭСЕ ЗША

52-я ўгодкі абвешчаньня дзяржаўнай незалежнасьці Беларусі сёлета, як і папярэднімі гадамі, былі шырака адзначаныя ў вабедзьвюх палатах Кангрэсу ЗША: у Сэнаце й Палаце Рэпрэзэнтантаў. Праўда, сёлета ня было ў Кангрэсе малітваў прадстаўнікоў беларускага духавенства з нагоды сакавіковых угодкаў, бо, пачынаючы ад леташняга году, падобныя малітвы на ўгодкавыя ўрачыстасьці ўсіх нацыянальнасьцяў больш не адбываюцца ў Сэнаце, а што датычыцца малітвы ў Палаце Рэпрэзэнтантаў, дык яна не адбылася зь віны адпаведных нашых арганізацыяў, што не парупіліся пра гэта.

Затое, звычаем мінулых гадоў, у часе ад 17 сакавіка да 28 красавіка адбываліся выступленьні з прамовамі на тэму дзяржаўнае незалежнасьці Беларусі паасобных сэнатараў і кангрэсмэнаў, а тэксты іхных выступленьняў былі надрукаваныя ў „Кангрэсавым Рэкордзе".

У Сэнаце ЗША беларускія нацыянальныя ўгодкі адзначылі свaімі прамовамі наступныя сэнатары:

Harrison A. Williams, Jr. (D) of New Jersey, and Ralph Smith (R) of Illinois.

У Палаце Рэпрэзэнтантаў выступілі з прамовамі наступныя кангрэсмэны:

John M. Murphy (D) of New York, Lester L. Wolf (D) of New York, Michael A. Feighan (D) of Ohio, Edward J. Patten (D) of New Jersey, James J. Howard (D) of New Jersey, Roman C. Pucinski (D) of Illinois, Peter W. Rodino (D) of New Jersey, John D. Dingell (D) of Michigan, Dominick V. Daniels (D) of New Jersey, Seymour Halpern (R) of New York, William B. Widnall (R) of New Jersey, John E. Hunt (R) of New Jersey, Henry Helstoski (D) of New Jersey, Glenn Cunningham (R) of Nebraska, Joseph G. Minish (D) of New Jersey, John J. Rooney (D) of New York, Joseph P. Addabbo (D) of New York.

Апрача прамоваў, Сэнатар Ралф Сьміт зьмясьціў у „Кангрэсавым Рэкордзе" леташнюю рэзалюцыю, прынятую на сьвяткаваньні 51-х угодкаў Акту 25 Сакавіка ў Чыкага, а рэзалюцыю, прынятую ў Чыкага 5 красавіка сёлета на сьвяткаваньні 52-х угодкаў зьмясьціў у „Кангрэсавым Рэкордзе" Кангрэсмэн Раман Пуцінскі.

Рэзалюцыя, што была прынятая на сьвяткаваньні 22 сакавіка 52-х угодкаў Акту 25 Сакавіка ў Нью Ёрку, ладжаным БАЗА, была надрукаваная ў „Кангрэсавым Рэкордзе" двойчы: у нумары за 14 красавіка Кангрэсмэнам Джозэпам Адабо і ў нумары за 28 красавіка Кангрэсмэнам Джонам Руні. Таксама двойчы быў надрукаваны ў „Кангрэсавым Рэкордзе" ўгодкавы мэмарандум Беларускага Кангрэсавага Камітэту Амэрыкі: у нумары за 17 сакавіка Кангрэсмэнам Джонам Марфі і ў нумары за 26 сакавіка Кангрэсмэнам Гленам Канінгэм.

Апрача гэтага, Кангрэсмэн Гэнры Гэльстоскі зьмясьціў у „Кангрэсавым Рэкордзе" за 26 сакавіка поўны тэкст 3-яй Устаўной Граматы Рады БНР, якой 25 сакавіка 1918 году была абвешчаная дзяржаўная незалежнасьць Беларусі.

У якасьці прыкладаў ніжэй зьмяшчаем тэкст прамовы Сэнатара Гарысона Вільямса, сказанай у Сэнаце 25 сакавіка сёлета, і тэкст прамовы, сказанай у Палаце Рэпрэзэнтантаў Кангрэсмэнам Сэймур Гальпэрнам 26 сакавіка 1970.

HONORABLE HARRISON A. WILLIAMS, SENATOR OF NEW JERSEY

Mr. President,

March 25th marks another reminder of the hardships and deprivation faced by millions of oppressed people across the world. On this day, Byelorussian descendants will celebrate the 52d anniversary of the Declaration of Byelorussian Independence, a brief moment of freedom in that nation's history.

Prior to World War I, great steps were made among several European nations in establishing a firm foundation for democracy. Through an organizational congress, those nations hoped to protect themselves from outside aggression.

The Byelorussian State, withstanding military pressure from Russian forces, was secretly preparing for the opportune moment to break from their oppression. Such a moment presented itself when the Russians became involved in the Bolshevik Revolution of 1917; and February 19, 1918. with the support of the military, the Byelorussian Congress gained total control of their governemnt. On March 25, 1918, the congress declared its nation an independent and free state.

However, in late 1918, the Russian armies again invaded the Byelorussian territory. On December 10, a Soviet government was reestablished, destroying the self-governing Byelorussian Congress.

Although their independence was short-lived, the citizens of this nation demonstrated to the world their determined capability in self-government. With improved education, immediate advancements were made in literature and the arts. Great emphasis was placed on social reforms, an citizen participation in the democratic procedure was immense.

Mr. President, as Americans join with Byelorussian descendants in acknowledging their Independence Day, we honor and pay tribute to the aspirations of all free men

25 САКАВІКА У БР-ГЦ У ТАРОНТА

Найважнейшай урачыстасьцяй сьвяткаваньняў 52-х угодкаў абвешчаньня Незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі ў Таронта была акадэмія ладжаная Каардынацыйным Камітэтам Беларусаў Канады, сябрам якога зьяўляецца ЗБК. Апрача акадэміі адбываліся й іншыя сакавіковыя падзеі, аб якіх нельга ня ўспомніць.

Падрыхтаваньні да 25 Сакавіка ідэялягічнага й арганізацыйна-гаспадарчага характару праводзіла ЗБК даўжэйшы час, але наглядна іх чуласе ў Беларускім Рэлігійна-Грамадзкім Цэнтры на Ст. Клярэнс напярэдадні сьвяткаваньняў, у суботу 4-га красавіка. Папаўдні ўжо адсьвежаная заля Цэнтру й былымі абрусамі засланыя сталы чакалі гасьцей, якія й пачалі зьяжджацца. Першымі прыехала 12 чалавек з Дэтройту й 4-х з Кліўленду.

А 6-ай увечары адбылася ў Царкве БАПЦ імя сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта вячэрня.

У нядзелю зраніцы, быццам „сама прырода тая павагу сьвята адчувае", было сонечна й прыгожа й народу было поўна ля БР-ГЦ, на залі й у царкве. Прыехалі яшчэ прадстаўнікі зь Нью-Ёрку, ды людзі з шматлікіх асяродкаў Канады.

Урачыстая багаслужба ў БАПЦ сьв. Кірылы Тураўскага адбывалася ў суслужэньні Яго Праасьвяшчэнства Ўладыкі Мікалая з а. Пратаярэем Міхаілам. Сьпяваў хор з парафіі БАПЦ Сьв. Духа ў Дэтройце. Ад ягоных напеваў пачуцьцям у грудзёх рабілася цесна, а сьцены й столь нашае царкоўкі, выдаваліся, разыходзяцца й творань вялікае скляпеньне залаціста - зеляникавага колеру з дрыготкімі, няўлоўнымі фрэскамі. І напевы выпаўнялі гэтыя вялічэзны „храм", дзе ня было ні гора ні турбот, а толькі прыгажосьць і супакой. Ці гэта Царства Божае?! Калі так, дык яно было прысутным у той сонечны дзень сьвяткаваньня 25 Сакавіка, у скромнай царкве ў Таронта, у душах беларускіх выгнанцаў.

Пасьля Багаслужбы спадарыні Марыя Ганько, Ірэна Касьцюкевіч і Рыта Цялеш запрасілі ўсіх за сталы й падалі гарачы й духмяны абед. Пачаўся ён малітвай Уладыкі Мікалая. „І елі смачна і багата, на тое-ж даў Бог людзям сьвята". За сталамі гаворак шмат ня было. Старшыня Галоўнай Управы ЗБК мгр. А. Грыцук вітаў гасьцей із ЗША: Сакратара Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью-Ёрку д-ра Янку Запрудніка, якога ключавы даклад пабеларуску меўся адбыцца за пару гадзін на акадэміі, ладжанай Каардынацыйным Камітэтам, сп-ню Олю Запруднік з дочкамі Нінай і Верай, Старшыню Аддзелу БАЗА ў Дэтройце спадарыню Тацяну Пляскач, яе мужа мгр. Б. Плескача зь сям'ёй, кампазытара Юрку Мазуру, кіраўнічку жаноцкага вакальнага ансамблю сп-ню Тацяну Гычко й яе мужа сп. Андрэя Гычко, салістку Веру Артон, „спірытус мовэнс" Дэтройту д-ра Язэпа Сажыча й сп-ню Вару Сажыч, сп. Алеся Дайнэку, і з друкарскім ды падарожніцкім нахілам Міколу Пруската. А наагул Беларусы Дэтройту маюць такую свомасьць: дзе ні павернуцца, там гучыць песьня. І чакалася: загучыць яна яшчэ сяньня на сьвяточнай акадэміі. Пасьля Старшыня вітаў прадстаўнікоў Аддзелу БАЗА ў Кліўлендзе: былога старшыню ЗБК інж. Янку Бруцкага, сп. Андрэя Стрэчаня, бацьку нашага маладога сьпевака, інж. Кастуся Калошу й сп. Аўгена Кабяку. З канадыйцаў, хоць і не гасьця, бо сяброў ЗБК, згадаем праф. універсытэту ў Кінгстане й старшыню БІНіМ у Канадзе, д-ра Яна Садоўскага, які меў даць на акадэміі даклад паангельску.

Урошце гаварыў д-р Ян Запруднік. Ён дзякаваў за запросіны быць дакладчыкам на Сакавіковай акадэміі ў Таронта, перадаў прывітаньні ад старшыні БІНіМ у Нью-Ёрку д-ра Вітаўта Тумаша й рэдактара газэты „Беларус", д-ра Станіслава Станкевіча. Падкрэсьліў значэньне „кволых болонак друку", на якіх кладуцца „найпэўнейшыя сьляды гісторыі, ... пачуцьцяў і ідэі", сілу друкаванага слова, якое фармуе грамадзкую думку й вядзе да дзеяньня; паказаў на тую важную ролю, якую ўсьцяж выконвае наш пэрыядычны друк ды няэвычайна вялікую заслугу тых, хто гэты друк трымае пры жыцьці; заклікаў усіх наш друк падтрымліваць.

Малітвай закончыўся абед. Набліжаўся час акадэміі.

Мы хочам выразіць глыбокую й шчырую падзяку нашым суродзічам з ЗША, якія, не шкадуючы ані высілкаў, ані коштаў, ні часу, падтрымалі нас — Беларусаў Канады. У супраноўніцтве сіла.

Р. Жук-Грышкевіч

HONORABLE SEYMOUR HALPERN, CONGRESSMAN OF NEW YORK

Mr. Speaker, March 25th commemorated the 52nd anniversary of that brief moment in 1918 when the Byelorussian National Council declared their independence from the Russian State.

The Byelorussian American Association's national headquarters is located in may congressional district, and I join with them in the fervent hope that these people attain their long-sought independence from Russian rule. Speeches and remarks by Members of Congress have to remind the Byelorussian people that we here in American still recognize their plight and are mindful of their unfailing great strength and never-ending hope for freedom.

In these tremulous times, when freedom's candle flicker more and more faintly in so many parts of the world, I would like to remind my colleagues of the Byelorussian people's long struggle for their freedom and their land.

Since the beginning of the 13th century, these courageous people have strained against repeated shackles of tyranny and bondage to preserve their sence of national honor and unity. They were content with the simple and mean existence of the farmer on a vast and frigid land of 80,000 square miles which extends from the eastern borders of Poland to the Western approaches of Moscow. In 1795, their land was overrun by the Moscovites. When the czarist regime tried to obliterate all traces of nationalistic feeling among the Byelorussians, these rugged people resisted, finally seizing upon the chaotic conditions at the outbreak of World War I as a desperate opportunity to establish their own national independence.

The first All-Byelorussian Congress met much like the founders of our own country met, to establish a new nation free from the burdens and bondage of a stranglehold possessor nation. They adopted a resolution endorsing the right of nations to self-determination and overwhelmingly called for the stablishment of a democratic government to shape the destiny of this new nation.

But the powerful Red army, sensing a threat to their interests, forcibly disbanded the Congress and attacked the new republic. The Byelorussians fought valiantly for nearly a year, only finally to fall under the hell of the Communist State. Their land was made a part of the Soviet Union, but these peoples indominable spirit could not be crushed.

Today the Byelorussians still tend to their farms and simple customs in the heart of Russia. But they have not lost the hope for freedom nor the love of their land, and they live with the destiny of their little nation ever foremost in their minds and hearts. The Byelorussian national headquarters here in America strives to keep this spirit alive, to sustain the hope of their people. And today, on the behalf of this lost nation that scarcely uttered its first breath before being crushed, I offer my fervent prayer that one day soon the words of their declaration of independence will again ring true and these people will again be free to create the covered destiny of their nation, Byelorussia.

УВАГА! НЬЮ БРАНСЬВІК, САЎТ РЫВЭР І АКОЛІЦЫ!

Асобы, што атрымліваюць газэту „Беларус" ад сп. Баніслава Данiловiча, ямy-ж і павінны плаціць за газэту. Грошы перасылаць на адрыс:

Mr. B. DANILOVICH
303 Howard Street
New Brunswick, N. J. 08202

ПРА МІР, ЯКІ НІКОЛІ НЯ ВЕДАЎ СПАКОЮ

Невялом скуль займеў свой ідылічны назоў маленькі Мір — ці то ад рэчкі Міранкі, што плыве праз яго да Вушы, ці то ад складзенае ў ім кімсьці ды калісьці мірнае ўмовы — але-ж сам ён таго спакою на працягу сваёго існаваньня ніколі ня меў. Навет у гісторыі ён упяршыню згадваецца ў 1395 годзе з прычыны разбурэньня яго ўшчэнт Лівонскімі рыцарамі. У пачатку 16 стагодзьдзя Мір тройчы руйнуюць Татары, у 1706 годзе Швэды, у 1794 Расейцы. У 1812 годзе, пасьля бітвы казакоў атамана Платава з уланамі караля Вэстфальскага, быў часткова падараны тутэйшы замак, які таксама пацярпеў і ад захадаў Другое сусьветнае вайны. І таму бадай дзівам здаецца, што ён дагэтуль узвышаецца на ўскраіне Міру.

Незабыўнае ўражаньне спакідае велічны Мірскі замак і асабліва калі ягоныя магутныя муры грубінёю да трох мэтраў і пяць прывабных 25-цімэтравых вежаў, зь якіх кожная па свойму своеасаблівая, адлюстроўваюцца ў паэтычных двух ставах, апяяных Адамам Міцкевічам у „Пану Тадэушу". Замак гэты пабудаваў на мяжы 15-16 стагодзьдзяў у гатыцкім стылю магнат Юры Ільлініч, і спачатку ён меў пераважна вайсковае прызначэньне, аб чым сьведчаць рэшткі валоў ды амбразуры ў вежах і мурох. Аднак з працягам часу й із зьменай гаспадароў ён паступова ператвараецца ў іхнюю розыдэнцыю. Пасьля зьнікненьня роду Ільлінічаў замак перайшоў да Радзівілаў, потым да Вітгенштэйнаў і ўрэшце да князёў Сьвятаполкаў-Мірскіх. Кажны зь іх прыстасоўваў да свайго густу замкавы палац, які, набыўшы ў сваім архітэктурным абліччы ўжо паасобныя рысы рэнэсансу і стаўшыся трохпавярховым, надаў усяму замку характар ня гэтулькі вайсковага ўмацаваньня, колькі замкава-палацавага ансамблю.

Хоць паступова муры й вежы, над якімі дастаў перавагу палац, сям-там прыйшлі ў занядад, паступова ператвараючыся ў крушні, але ўсё-ж захавалі свой першапачаткавы выгляд, які зьяўляецца ўзорам беларускага дойлідзтва. Таму зьдзіўляе зьсная гэткага паважнага фахоўца, як У. Чантурыя, які ў сваёй працы „Гісторыя архітэктуры Беларусі" сьцьвярджае, што вежы Мірскага замку сьветчаць аб уплыве расейскае архітэктуры на беларускую, бо галоўная брамавая зь іх быццам зьяўляецца копіяй вежы Кокуй у Наўгародзкім крэмлі. А навукоўец М. Кацар у сваёй манаграфіі „Беларуская архітэктура" атаесамлівае тутэйшыя вежы зь вежамі крэпасьцяў Сокал, Тураўля й Сітна, пабудаваных за часоў Лівонскае вайны ў Наддзьвінні царом Іванам Лютым. Між тым Мірскі замак зьявіўся на 50 год раней за гэтыя крэпасьці, а верхняя частка вежы Кокуй, што крыху нагадвае брамавую вежу Міра, надбудаваная аж за часоў Пятра Першага, гэта значыцца, на два стагодзьдзі пазьней.

У запраўднасьці, з пункту гледжаньня навукоўца, не падпарадкаванага палітыцы, вежы Мірскага замку перадусім нагадваюць вежы Віцебскіх замкаў, пры гэтым нішы брамавае вежы Міру падобныя да нішаў франтону абарочнае царквы ў Сынкавічах на Горадзеншчыне. Тое-ж датычыць і да палацу, паасобныя прапорцыі якога можна пабачыць у замку каралевы Боны ў Рагачове, у палацы Шыдлоўскіх ў Ніжнім палацы Вільні. Ня лішне прыгадаць у дадатак пра тое, што тыповыя для Міра готыка й рэнэсанс прыйшлі на Беларусь не з усходу, а із захаду. І таму зусім слушна зрабілі аўтары праекту аднаўленьня Мірскага архітэктурнага ансамблю Г. Сокалаў і І. Савін, што папярэдне дзеля дакладнага ягонага зразумення, наведалі замак Вітаўта ў Троках, вежу Гедыміна ў Вільні ды замкі ў Каўнасе й Вітэнях.

Маючы на мэце галоўным чынам валюту замежных турыстых, урады ўсіх БССР нарэшце парупіліся дастане помнікаў культуры Беларусі, але тым ня менш прыемна, што Мірскі архітэктурны камплекс узяты пад дзяржаўную ахову, у чым вычувалася патрэба. Мы падзяляем абурэньне А. Белавусава, калі ў сваім артыкуле з вычарпальным назовам „Пра Мірскі замак, альпіністых і залатыя россыпі", зьмешчаным у „Немане" за летапісна кастрычнік ён згадвае, што адзін з тых альпіністых БССР, якія, практыкуючыся ў лажаньні па горах, заганялі кручча ў сьцены старадаўніх вожаў, ўчыра не разумеў значнасьці свайго ўчынку:

— А чым вежа Мірскага замку горшая ад скалы? Без адзінае расколіны й шчыліны, паспрабуй улезь...

І цалкам пагаджаемся з тым-жа Белавусавым, калі ён адзначае далей:

„Запраўды-ж нікому напэўне ня прыйдзе ў галаву трэніравацца па альпінізму на сьценах Траецкае вежы Маскоўскага крэмля або на мінаретах Бібі-Ханым у Самаркандзе. А ў нас на Беларусі гэта звычайная рэч".

Заслугоўвае таксама крытыкі кагадзе пысганы праект рэстаўрацыі Мірскага замкава-палацавага ансамблю, работы выпускнікоў тэатральна-мастацкага інстытуту Г. Сокалава і І. Савіна, зь якім азнаёміў чытачоў Ю. Якімовіч у артыкуле „Думаючы аб спадчыне", апублікаваным у сяголетнім № 14 „Літаратуры і Мастацтва". І справа навет ня ў тым, што ў дадзеным выпадку больш пажаданы выпускнікі архітэктурных, а ня тэатральных навучальных установаў. Справа ў тым, што, паводле прыкладзенага здымку з макету, Мірскаму замку пагражае небясьпека згубіць непаўторны шарм старадаўніх, натуральную патыну стагодзьдзяў, іхні сівы пыл, ператварыўшыся ў адпаліраваны музэйны экспанат або ў дэкарацыю да опэры.

Апрача замкава-палацавага камплексу, старажытны Мір мае іншыя цікавыя помнікі культуры, што патрабуюць аховы іх дзяржавай. Гэта перадусім прыгожая Міхайлаўская царква паблізу замкавых муроў, якая зьяўляецца магільным склепам князёў Сьвятаполкаў-Мірскіх. Ці наўрад цалкам ацалее ейны інтэр'ер, бо, між іншага, яшчэ за часоў савецкае вайны 1919-20-х гадоў тут зьнікла сярэбраныя пудовыя вянкі высокамастацкае юбілейнае сьвятворчасьці, але яна захавалася дагэтуль, як непаўторны архітэктурны помнік. Заслугоўваюць таксама ўвагі Траецкая царква 17 стагодзьдзя, гатыцкі касьцёл, пабудаваны ў 1578 годзе, і татарская мячэць. А калі толькі ня зьнішчаныя, дык ладнае каго зь іншаземных турыстых зацікавяць будынкі закрытае цяпер Мірскае гебрэйскае філязафічна-талмудычнае акадэміі, вядомае па ўсім сьвеце. Паказальна, што ў 1932 годзе тут навучалася зь 15 краінаў блізу 400 студэнтаў, прычым некаторыя зь іх мелі папярэднюю вышэйшую асьвету. Яшчэ да вайны значная частка гэтых студэнтаў была савецкімі гвалтам павысылана за мяжу, а ў часе яе большасьць выкладнікаў акадэміі загінула ў гэта, пад якое гітлераўцы скарысталі замкавыя стайні. Сумны лёс пасьпяхоў таксама колішніх спадчынных гаспадароў замку. У верасьні 1939 году ў ім энкавэдушнікі арыштавалі князя Аляксандра Сьвятаполка-Мірскага, але праз некаторы час вызвалілі, як падданага Румыніі. Затое ягоны брат Базыль быў у восені 1945 году схоплены на вуліцах Вены і адбыў 11 год зьняволеньня ў савецкіх канцлягерах няма ведама за што. А можа таму, што паходзіў зь Міру, які ніколі ня ведаў супакою?

Юрка Віцьбіч

ЗЬ БЕЛАРУСКАГА САВЕЦКАГА ДРУКУ

„УДАСКАНАЛЕНЬНЕ" СЬВЕТУ Й ЧАЛАВЕКА

Будучыня бачыцца намі, як бесьперапынны рух, няспыннае ўдасканальненьне сьвету й чалавека. (М. Лужанін: Ля вытокаў будучыні. „Неман", 1970, № 4, б. 9)

„Калі не забываецца, што ў нас ужо больш за паўстагодзьдзе гаспадарыць тая пераважная большасьць, якая была калісьці прыгнечаная, бясправная, калі прыгадаць, што яшчэ задоўга да Кастрычніка той самы Талстой пісаў, што народ Расіі ,все более й более просвещается общим всему миру просвещением', — дык сяньня ў нас сапраўднай інтэлігенцыі, сапраўднай арыстакратыі духу яшчэ ўсё ня надта многа. У параўнаньні з разьняволенымі магчымасьцямі, улічваючы нашыя гістарычныя, інтэрнацыянальныя мэты й задачы. Зашмат мяшчанства, якое лічыць сябе інтэлігенцыяй, зашмат звычайнага хамства, бяздумнага й ваяўнічага". (Янка Брыль: Сьцежкі, дарогі, прастор. „Полымя", 1970, № 3, б. 98).

„Людзі часта скардзяцца на дрэннае гандлёвае абслугоўваньне, на факты грубасьці й ашуканства. Асабліва тая датычыць некаторых прадпрыемстваў грамадзкага харчаваньня. Тут і дрэнная прыгатаваньне стравы, абмежаваны асартымэнт, нізкая культура ў рабоце. Толькі ў кнігах водгукаў і прапановаў прадпрыемстваў грамадзкага харчаваньня г. Менску (нач. упраўленьня тав. Камінскі) летась запісана звыш 700 скаргаў. Па большасьці зь іх ня прынята неабходных мер". (М. Лагір, старшыня Камітэту народнага кантролю БССР. „Зьвязда", 16. V. 70).

АДВАРОТНЫ БОК РЭЛІГІЙНАСЬЦІ ЖЫХАРСТВА БССР

„Калі ў 1953 годзе лектарамі Таварыства па пашырэньні палітычных і навуковых ведаў было прачытана ў БССР усяго 1708 лекцыяў на навукова-атэістычныя тэмы, то ў 1964 годзе іх прачытана ў 20 разоў болей. У першыя пасьляваенныя гады рэспубліка ня мела кадраў, здольных весьці дзейсную атэістычную прапаганду. Цяпер яны ёсьць. Армія беларускіх атэістаў налічвае 5.5 тысячы лектараў, да 1,4 тысячы прапагандыстых і каля 23 тысяч агітатараў, якія вядуць індывідуальную работу з набожнымі. Толькі ў 1963/64 годзе ў сэмінарох і гуртках па навуковым атэізьме займаліся больш за 14 тысяч чалавек. У рэспубліцы створаныя й функцыянуюць сотні школаў пачаткавых ведаў аб прыродзе й грамадзтве — новая форма атэістычнага выхаваньня насельніцтва". („Полымя", 1970 № 4, б. 201).

ФАКТЫ Й „ВЫСНОВЫ" ПАРТЫЙНАГА ГІСТОРЫКА

Беларускі савецкі гісторык А. П. Ігнаценка ў сваім артыкуле „Расейска-беларускія гандлёвыя сувязі ў другой палавіне XVII стагодзьдзя" („Вопросы истории БССР", Менск, 1969, б. 33) сьцьвярджае гэткі факт:

„Асаблівае месца ў гандлі беларускіх купцоў з гарадамі Расейскае дзяржавы займалі кнігі. У Беларусі на працягу другое палавіны XVI-XVII ст. дзейнічала каля 30 друкарняў, якія надрукавалі вялізарную колькасьць кнігаў як царкоўнага, гэтак і сьвецкага зьместу. Паводле ліку друкарняў і выданых імі кнігаў Беларусь і Украіна займалі гэтымі часамі адно зь першых месцаў сярод Славянаў".

А вось да якое „высновы" прыходзіць партыйны гісторык у канцы свайго артыкулу (б. 56), падагульняючы апісваны ім пэрыяд, калі на Беларусі, як ён сам-жа сьцьвярджае, дзейнічала „каля 30 друкарняў":

„У ўмовах рашучага наступу каталіцкае рэакцыі, перасьледу беларускае мовы(?! — беларуская мова на працягу апісанага Ігнаценкам пэрыяду была афіцыйнай мовай Вялікага Княства Літоўскага — рэд. „Бел") і культуры беларускага народу, калі былі зачыненыя блізу ўсе брацкія школы й друкарні, расейская кніга судзейнічала захаваньню і ўмацаваньню беларускае мовы, прылучала народныя масы Беларусі да расейскае культуры".

Цяпер, хочацца ведаць, што гэта — „партыйнасьць гістарычнае навукі"?...

НОВЫЯ ПЭРЫЯДЫЧНЫЯ ВЫДАНЬНІ

„У дойлідаў і будаўнікоў рэспублікі — радасная падзея: выйшаў у сьвет першы нумар часапісу **‚Строительство и архитектура Белоруссии'**. Новае пэрыядычнае выданьне — орган Дзяржбуду БССР, будаўнічых міністэрстваў рэспублікі, Беларускага праўленьня навукова-тэхнічнага таварыства будаўнічай індустрыі і Саюзу архітэктараў Беларусі.

„У часапісе будуць публікавацца артыкулы пра навуковыя дасьледваньні і аўтаматызацыю вытворчых працэсаў, праектаваньне і эксплёатацыю будаўнічых канструкцыяў і інжынерных збудаваньняў, нататкі зь гісторыі беларускай архітэктуры, паведамленьні пра зарубежны вопыт („ЛіМ", 1. V. 70).

„Рэдкалегія пачала ўжо складаць чарговы альманах **‚Дзень паэзіі 1971'** памерам у дзесяць друкаваных аркушаў. Альманах павінен выйсьці ў сьвет у першым квартале наступнага году" („ЛіМ", 24. IV. 1970).

МАСТАЦКАЯ ВЫСТАЎКА ЭЛЬЗЫ ВЯРБІЦКАЙ

Каштоўным узбагачэньнем парахвіяльнага сьвята ў катэдры сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне 11 травеня сёлета была выстаўка мастацкіх каляровых насьценных абразоў сп-ні Эльзы Вярбіцкай, падзяжаная ў вялікай залі пад царквой.

Выстаўка сп-ні Эльзы Вярбіцкай у беларускім асяродзьдзі была трэйцяй з парадку: першая выстаўка адбылася ў верасьні летась у горадзе жыхарства мастачкі, Фрэмінгэм, штату Масачусэтс, пра якую шырока й энтузіястычна пісала фрэмінгэмская й бостонская прэса; другая ейная выстаўка ў Антрапасафічным Таварыстве ў Нью Ёрку адбылася ў красавіку сёлета.

Мастацкія творы Эльзы Вярбіцкай, зь якімі маглі мы пазнаёміцца на выстаўцы апошняй у Беларускім Грамадзкім Цэнтры ў Брукліне, гэта каляровыя ў зырких хварбах і войстрых формах насьценныя дываны розных памераў, вышываньня на ваўняных тканінах. Характэрнымі асаблівасьцямі ейных кампазыцыяў тое, што гэта ня проста накінутыя на ваўняную тканіну малюнкі, а дакладна задуманыя й рупліва выкананыя абразы, што хаваюць у сабе глыбокую думку й сымбалічны зьмест.

Пра характар свае творчасьці сама мастачка інфармуе гэтак: **‚Мае творы надаюцца асабліва для мадэрных памешканьняў і публічных будынкаў з цэглы, цымэнту й шкла. Яны ствараюць уражаньне цяплыні й вібрацыі на „суровай" сьцяне. Маё мастацтва двувымернае, трэйцяе вымярэньне ў ягоным духовым зьмесьце. Контуры маіх абразоў сьмелыя й простыя, амаль прымітыўныя (з прычыны спэцыфічнае асаблівасьці воўны, як матар'ялу). Дзякуючы гэтай эканоміі лініяў, войстра ўспрыймаецца сам зьмест абразоў. Галоўнае ляжыць у ўзаемадзеяньні хварбаў і формаў".**

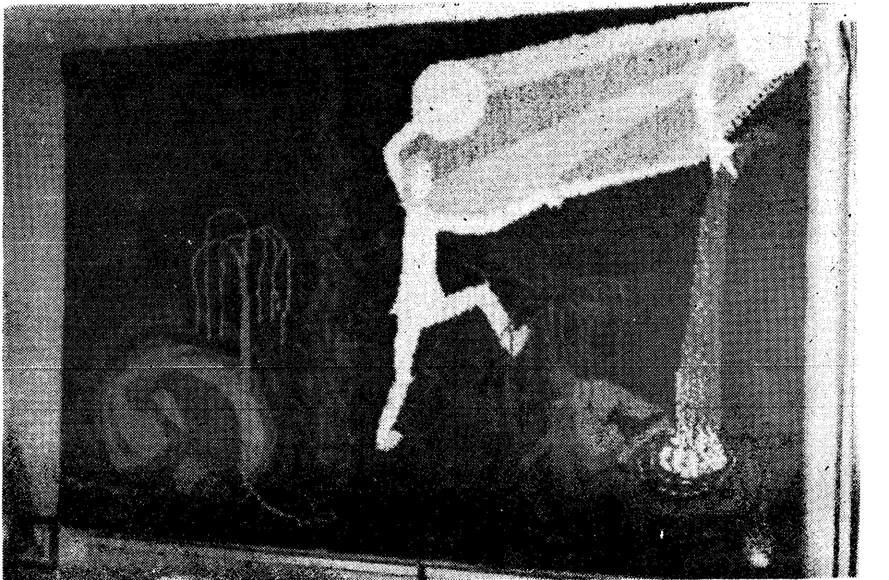
Сп-ня Эльза Вярбіцкая, жонка ведамага беларускага вучонага д-ра Аўгена Вярбіцкага, нарадзілася й студыявала ў Нямеччыне, а з 1955 году сталася амэрыканскай грамадзянкай. У дадатку да мастацтва, ейная вышэйшая асьвета ўлучае сфэрыкальную трыганамэтрыю, мэдыцыну й камэрцыю. Мастацкія веды здабывала яна ў Нямеччыне й Швайцарыі, а таксама ў ЗША. Цяпер разам з мужам і дваймі дзецьмі жыве ў Фармінгэме, штату Масачусэтс.

Пасьля Божае Службы ў часе бяседы ў залі, дзе адбывалася выстаўка, шмат якія прысутныя ў сваіх прамовах выказалі сваё захапленьне мастацкімі дыванамі Эльзы Вярбіцкай, жадалі ёй далейшых творчых дасягненьняў ды выказалі зычэньні, каб у сваіх мастацкіх кампазыцыях выкарастоўвала мастачка й беларускія нацыянальныя матывы. Усяго гэтага жадам ёй і мы.

Сп-ня Эльза Вярбіцкая й д-р Аўген Вярбіцкі за пасярэдніцтвам нашае газэты выказваюць шчырую сваю падзяку Нью-Ёркаўскаму Акруговаму Аддзелу БАЗА, Царкоўнай Радзе Парахвіі сьв. Кірылы Тураўскага, а асабліва сп-ні Веры Вартуль за ініцыятыву й дапамогу ў наладжаньні выстаўкі.

Сп-ня Эльза Вярбіцкая
на фоне свайго абраза „Пільгрымы"

„Старая й Новая Сібіля"
Сымбалічную думку гэтага абраза сфармулявала мастачка гэтак:
„Убіраючы ў сябе моцнае „Я", старая мудрасьць можа быць здабытая новым спосабам".

МІЛІТАРЫЗАЦЫЯ ЖЫХАРСТВА БССР

Праўленьне Саюзу журналістых БССР і палітычнае ўпраўленьне Чырванасьцяжнай Беларускай ваеннай акругі абвяшчаюць рэспубліканскі штогодні конкурс на лепшае адлюстраваньне ваенна-патрыятычнае тэмы ў газэтах, часапісах, па радыё й тэлебачаньні, а таксама пастаноўкі культурна-шэфскай работы ў войсках. Конкурс будзе праходзіць пад дэвізам: ‚Абарона Радзімы — сьвяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна СССР'. Першыя вынікі конкурсу будуць падведзеныя да 9 мая 1971 года". („ЛіМ", 15. V. 70).

ЯК МАЮЦЦА СТУДЭНТЫ Ў БССР

„Нядаўна рэспубліканскі савет прафсаюзаў разам з органамі народнага кантролю праверыў стан жыльлёва-бытавых умоваў студэнтаў. Было выяўлена шмат сур'ёзных недахопаў. У інтэрнатах БДУ, інстытутаў — народнай гаспадаркі, радыётэхнічнага не хапае мэблі, пасьцельных рэчаў. Кухні дрэнна абсталяваныя й таму страву даводзіцца гатаваць у жылых пакоях. Мала тут майстэрань па рамонту абутку, вопраткі, цырульняў, пунктаў па прыёму бялізны для мыцьця. У Віцебскім вэтэрынарным інстытуце, менскіх — мэдыцынскім і тэхналагічным, механізацыі сельскай гаспадаркі надзвычай мала сталовых і буфэтаў, а ў тэатральна-мастацкім — наагул няма. У мэнюю студэнцкіх сталовых мала танных страў.

„Дрэнна займаюцца мэдыцынскім абслугоўваньнем студэнтаў органы аховы здароўя. Яны мала цікавяцца санітарным станам інтэрнатаў, сталовых і буфэтаў" („Зьвязда", 25. IV. 70).

ПАВАЖАНЫЯ СУРОДЗІЧЫ

Газэта „Беларус" выдаецца за дабравольныя ахвяры беларускага грамадзтва. Таму не павінна быць ніводнага Беларуса, які-б атрымліваў і чытаў нашую газэту задарма. Таксама не павінна быць ніводнага Беларуса, які-б не атрымліваў і ня чытаў нашай газэты.

МІКОЛА КАПЫЛОВІЧ

ХЛЕБ

Мікола Капыловіч — малады й таленавіты беларускі пісьменьнік — нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Астражанка Лельчыцкага раёну Гомельшчыны. Скончыў філялягічны факультэт Беларускага Дзяржаўнага Унівэрсытэту ў Менску. У 1968 годзе выдаў першы зборнік сваіх апавяданьняў „Скрозь жывуць людзі".

**

Маці цяжка ўздыхнула, упоцемку лэпала па чаране — шукала лучыну. Лучына трапілася ў рукі ля коміна, і маці з крэктам зьлезла з прымурка на падлогу, патупала ў кавешніку, выграбла качаргою зь печы на камінак учарашнюе вугольле і доўга дзьмухала ў яго; мітусячыся, агонь ухапіўся за лучыніну — і пажаўцела, пасьвятлела ў хаце. Потым падышла да ложка і нахілілася над сынам — Дзімка, раскінуўшы рукі, смачна спаў пад латунамі — і доўга так стаяла, не хацела яго будзіць, каб яшчэ трохі паспаў, але нешта падумала, цяжкае і вярэдлівае, і яе рука сама пацягнулася да сынавага пляча:

— Уставай, сынок... Ужо трэйція пеўні прасьпявалі... уставай. Табе-ж да відна трэба ў Петрыкаў зайсьці.

Ён як і ня спаў — адразу ўсхапіўся із свайго цёплага ложыва, сеў, зьвесіўшы з ложка ногі, і доўга спрасонку соп, праціраў кулакамі вочы. Глянуў на хату і прыжмурыўся: на камінку падскокваў агонь, на сьценах зыбаліся цені, прысядалі; даўка пахла дымам — яго адганяла з камінка на хату, кіслаю картопляю і курамі з падпечча, якіх загнала туды ўчора маці, каб не памерзьлі на дворы.

Дзімка сеў на падлогу, знайшоў пад ложкам лапці, спаквала, бы стары, разьмяў, расьцёр у руках каракі і пачаў абувацца: абгортваў, цесна спавіваў ногі анучамі.

Пакуль абуваўся, нацягваў на сябе цесную, насатую сьвітку, маці паставіла на стол чыгунок з учарашняю халоднаю картопляю.

Картопля перасядала ў горле, а Дзімка еў, праганяў яе расолам і слухаў маці.

— ... Цану, глядзі, ня спускай, — наказвала яна. — Цяперака купяць, бо ня вельмі каб у каго сена пад вясну было. А калі выручыш грошы, купіш якую кулідку хлеба — на тым тыдні хлебныя-ж карткі адмянілі. І, барані Бог, не заблудзіся: нікуды ўбок не зварочвай, цягні санкі прама па дарозе, і яна цябе ў самы Петрыкаў завядзе...

Ён не пад'еў, а толькі расьцьвяліў жывот, падняўся з-за стала. Стаяў ужо ля парогу і марудна зашпільваўся: хораша і пяшчотна яго абдымала цяпло пад сьвіткаю, ласкава было нагам у лапцях, а ад дзьвярэй дыхала ў твар холадам, у коміне нудна галасіў вецер, бразгаў юшкамі — ох, як не хацелася выходзіць з хаты на холад! Ён асьмеліўся, узяўся за клямку, на якой выступіў белы пот-намаразь, грымнуў плячом у дзьверы, што аж прыкіпелі да вушака ад марозу, і вываліўся за парог.

**

Спала вёска. Хаты з глухімі чорнымі вокнамі стаялі паабапал вуліцы, і Дзімка, калі паглядаў на іх, было дзікавата й нязвыкла ад іх маўклівай затоенасьці.

Дарога на вуліцы была добрая, цупкая, выкачаная і саматужкі, павіскваючы палазамі, аж самі беглі, хоць на іх ляжала важкая вязка сена. І Дзімка рады быў — завязе спорненька вязку на кірмаш, ня вельмі стоміцца і затана дамоў прыдыбае. Яно, глядзі, і добра будзе: купіць кулідку хлеба купіць...

... Маці адрэжа, адваліць Дзімку вялікую ськібку — на поўную руку. Ён залезе на печ, заплюшчыць вочы і прыпадзе губамі да ськібкі, будзе дыхаць хлебам, гаець яго рукамі, будзе to адкусваць няхіш, то весела грызьці скарынку і сьлінацца, тамлівая й салодкая, будзе разьлівацца па ўсім целе...

Асталіся ззаду хаты, вуліца. Дарога пакроілася на вузкія сьцежкі, якія разьбегліся па ўсім полі, і Дзімка пацягнуў санкі сярэднай, што вяла ў лес.

На гале сібер аж хапіў, запіраў дых, нямелі ад холаду пальцы на руках, і Дзімка соваў іх у рот, каб адагрэць. У полі дарогу замяло сьнегам. Цяпер пад палазамі пахрупвала, яны асядалі, рэзалі цалік, і Дзімка натужна вырываў санкі із сьнегу, цягнуў іх далей. Загрузаў па пахі ў сьнезе і сам падаў. Уставаў, адзьхаўся. Радасьць прапала. Цяпер ён дзякаваў Богу, што ня даў маці павезьці гэтую вязку. Учора, калі ўвязвалі ўдваіх сена, была заікнулася, што сама ўпражэцца ў далёкую дарогу, але Дзімка ня даў і гаварыць — куды ёй, хворай...

**

... Але на іх сотках.

Дзед Рыгор ішоў бежкі за плугам, дробна пераменьваў па разоры босыя ногі і сьцябаў па раральлі дубцом:

— Но, вараныя! Но, каб вы жывенькія былі!

Дзімка сядзеў на мяжы, у канцы загону, разразаў ножыкам бульбіны, каб было больш насеньня, і калі дзед дагнаў баразну да яго і прыпыніўся, каб перадыхнуць, папытаў:

— Чаму вы, дзеду, нокаеце?...

Вы-ж ня коньмі араце...

— Думаў пра іх, от і...

— А нашто вам дубец?

— Гэта па прывычцы. Нечага ў руцэ не хапае... Мо лейцаў... — жаласьліва гаварыў ён, нібы апраўдваўся перад Дзімкам.

Потым пацягнуў рукавом па вачах, выціраючы пот, закінуў на мяжы плуг на новую баразну, і сашнік урэзаўся ў зямлю.

— Но, жаначкі, но, каб вы жывенькія былі!

Прысыпалася ў загон спад плуга зямля, парыла, як дзедава сьпіна, разамлелае на сонцы ворыва,; жанок вадзіла ўбакі, яны прыгіналіся, натужна ўпіраючыся нагамі ў зямлю, цяжка дыхалі, ішлі ў плузе маўклівa, як на памінкі, — вайна пабрала ўсю худобу, вот і аруць сабою. Дзімка глянуў на аратых, і ножык з бульбінай вываліўся зь яго рук — маці сядзела на загоне, яе абступілі жанкі, глуха нешта гаварылі, падавалі ў карцы ваду. Яна брала ў рукі карэц коўцяла галавою. І калі матку ўзялі пад рукі і павялі ў хату, ён ціха заплакаў.

Адмялося ў яе здароўе... От і цяцер усё кволіцца, — баліць усярэдзіне...

**

... Сібер рэзаў па твары, аж выступалі на вачах сьлёзы, пёк у вушы, і калі дарога ўвайшла ў лес, стала суцішна ад ветру.

Папрысядалі, парасліваліся ля дарогі хвойкі ў белых аўчынах сьнегу: павыносілі ў неба гальлё вялізныя дубы, і зь яго сыпалася за каўнер Дзімку калючая сьнежная імжа.

ПАРАХВІЯЛЬНАЕ СЬВЯТА У БРУКЛІНЕ

У нядзелю 10-га травеня парахвія Катэдральнага Сабору БАПЦ у Брукліне ўшанавала памяць ейнага патрона — Сьв. Кірылы, Япіскапа Тураўскага. Адначасна былі адсьвяткаваныя й 500-я ўгодкі зьяўленьня цудадзейнага вобразу Божае Маці ў Жыраве (Жыровічах). Апрача таго, быў адзначаны й Матчын Дзень, што супаў сёлета з нашым царкоўным сьвятам.

Сьв. Літургію, а таксама малебен адправіў ВПрсьв. Архіяпіскап Васіль з а. дыяканам Карпам Старам. Суладна пяяў хор пад кіраўніцтвам сп. М. Тулейкі. На Божую Службу ў гэты дзень сыйшлася лічнейшая, як калі, грамада вернікаў — амаль усе Бруклінскія парахвіяне ды значная частка парахвіянаў зь Нью Брансьвіку, што паводля добрасуседзкага беларускага звычаю ўважылі запросіны падтрымаць нашыя малітвы ды падзяліць разам, як кажуць, хлеб-соль. Таму падчас адправы ў царкве адчувалася запраўды належная сьвяту ўрачыстасьць і малітоўнасьць.

Пасьля адправы прысутныя перайшлі ў залю Грамадзкага Цэнтру, дзе, найперад далейшых урачыстасьцяў, прыцягвала вочы кажнага выстаўка нашываных дыванОў работы сп-ні Эльзы Вярбіцкае. У гэты першы паказ у беларускім асяродзьдзі (хоць ня першы наагул) увайшло 18-ць працаў мастачкі. Мы спадзяемся, што нехта кваліфікаваны адгукнецца аб творчасьці сп-ні Э. Вярбіцкае асобна. Аўтарка-ж гэтага допісу сьцьвярджае, што быў адным сярод шмат тых, перад якімі таленавітыя й працавітыя рукі мастачкі нечакана адчынілі новы шматколерны й захапляючы край хараства.

Пачаткам далейшае часткі сьвяткаваньня была праграма прысьвечаная Матчынаму Дню ў выкананьні вучняў Бруклінскае нядзельнае беларускае школы ды дзяцей, што, хоць дзеля адлегласьці ня могуць яе наведваць, але бяруць удзел у ейных выступах. Падрыхтавала праграму вялікім выдаткам собскае працы, часу й цярплівасьці сп-ня Натальля Орса й за вынікі належыцца ёй агульная ўдзячнасьць.

Адчынілася праграма прывітаньнем і падзякай, зь якою зьвярнуліся дзеці із сцэны да ўсіх матак. Лёнік Войтанка прадэклямаваў затым верш „Матчына мова", ды дзеці разыйшліся па залі з кошычкамі кветак, каб прышпіліць букецікі да грудзей усіх прысутных матак.

Далей, пасьля ўступнага слова старшыні Ньюёркскага Адзьдзелу БАЗА сп. М. Тулейкі, дзеці згулялі п'еску ў дзьвюх дзеях „Лясная казка" паводля М. Калачынскага, прытарнаваную да сцэны сп-няй Н. Орса. Маладымі артыстамі былі: Юрка й Данчык Андрусышыны, Ліда Данілюк, Юрка Дудар, Ніна й Вера Запруднікі, Ларыса Курыла, Алеся й Юрка Кіпелі ды Ніна й Віктар Норыкі. Ролі выпалі ім розныя, каму кароткія, а каму й запраўды даўгія й нялёгкія, нат і ўва ўмовах, скажам, поўнае беларускае школы. Усё-ж дзеці, пад дбайным наглядам сп-ні Н. Орса падрыхтаваліся належна і п'еска пакінула мілае ўражаньне на прысутных.

Апошняй часткай урачыстасьцяў была супольная бяседа за багата застаўленымі сталамі із смачнымі стравамі, што ахвярна падрыхтавалі нашыя працавітыя парахвіянкі. Бяседу адчыніў кароткім прывітаньнем старшыня Парахвіяльнае Рады інж. М. Гарошка ды папрасіў багаславенства на спажыву ад Ул. Васіля. У часе бяседы прамаўлялі на зьвязаныя з патронам сьвяткаваньня ды іншыя актуальныя тэмы сп. сп. інж. М. Горашка, В. Стома, М. Тулейка, др. С. Станкевіч, др. Я. Запруднік, др. А. Вярбіцкі, сп-ня Э. Вярбіцкая, сп. Ул. Русак ды Б. Данілюк. Закончылася бяседа словам ды багаславенствам Ул. Васіля.

Нельга абыйсьціся гэтта не адзначыўшы, як ніколі можа дасюль, выяўленую ў гэтым сьвяткаваньні ахвочасьць і ахвярнасьць удзельнікаў, як пасыўных, гэтак і асабліва актыўных, як нашыя маладыя артысткі зь іхняй настаўніцай, ахвярныя гаспадыні й гаспадары, сьпевакі й дэрэгент царкоўнага хору, сп-ня й др. Вырбіцкія , ды ўсіх і ня ўспомніць. Хай гэткі ўздым у нас ня зводзіцца.

Парахвіянін

ЦАРКОЎНАЕ СЬВЯТА У НЬЮ БРАНСЬВІКУ

У часе ўрачыстае Багаслужбы

Сёлета 16 і 17 травеня ў Царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парку адбылося ўрачыстае сьвяткаваньне 500-гоздзьдзя цудоўнага зьяўленьня абраза Божае Маці ў Жыровічах.

Урачыстасьць пачалася яшчэ ў суботу 16 травеня Вячэрняй, якую адправіў Яго Праасьвяшчэнства Япіскап Пінскі й Таронцкі Мікалай у суслужэньні а. Віктара. Пасьля Вячэрні ў залі Царкоўна-Грамадзкага Цэнтру сп. А. Дубяга высьвятліў колькі фільмаў з жыцьця Парахвіі й мясцовага беларускага асяродзьдзя, а таксама фільм пра леташні парад на Мэморыял-Дэй, у якім прыймала ўдзел і беларуская група. У часе высьвятляньня фільмаў гучэлі цудоўныя беларускія мэлёдыі, найграныя сваім часам на магнітафонную ўстужку.

У нядзелю 17 травеня царква была перапоўненая вернікамі ўжо перад прыбыцьцём уладыкаў. Не зважаючы на дождж, апрача мясцовых парахвіянаў, была ладная колькасьць гасьцей зь Нью Ёрку й аколіцаў, а навет з далёкае Канады прыбылі на нашую ўрачыстасьць сп. Б. Кірка, сп. Харавец і малады Аляксееў.

Высокапраасьвяшчэннага Архіяпіскапа Васіля й Праасьвяшчэннага Япіскапа Мікалая спаткаў з хлебам і сольлю ў царкоўнай браме прадстаўнік Царкоўнае Рады Ул. Сьлюўка, а малыя дзяўчаткі падарылі Ўладыкам кветкі. У самой царкве Уладыкаў спаткалі а. Віктар і а. Карп.

Пасьля ўрачыстай Багаслужбы й прачулай казані Архіяпіскапа Васіля адбылася агульная бяседа. Архіпастыраў і гасьцей прывітаў старшыня Царкоўнае Рады В. Дубяга, а Уладыка Васіль сказаў малітву. Абавязкі „тостмастэра" прыняў на сябе інж. В. Р. і вывязаўся зь іх выдатна.

У часе бяседы прамаўлялі: д-р Я. Запруднік ад Прэзыдыюму Рады БНР, інж. М. Гарошка ад Парахвіі сьв. Кірылы Тураўскага ў Нью Ёрку, сп. А. Шукелайць ад Акруговае Управы БАЗА ў Нью Ёрку, сп. Б. Кірка ад Парахвіі сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта, інж. В. Р. вітаў гасьцей ад мясцовае Парахвіі ды прачытаў пісьмовыя прывітаньні ад Яго Праасьвяшчэнства Япіскапа Навагарадзкага й Клійлендзкага Андрэя й ад хворага настаяцеля Царквы а. Васіля Кендыша. Тады а. Віктар расказаў прысутным, што сталася 500 год таму ў Жыровічах, а сп. В. Стома вітаў прысутных ад мясцовага Аддзелу БАЗА.

Дзеля папаўненьня парахвіяльнае касы была разыграная лятарэя. На царкоўныя патрэбы было сабрана прысутнымі 260 даляраў.

Пасьля малітвы й афіцыйнага зачыненьня бяседы прысутныя доўга яшчэ не разыходзіліся, працягваючы гутаркі з прыяцелямі й знаёмымі.

Адзін з прысутных

УГОДКІ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ ГРУЗІІ

15 травеня сёлета ў Гатэлі П'ер у Нью Ёрку Грузінскае Задзіночаньне ў Амэрыцы ўрачыста адзначыла 52-ія ўгодкі аднаўленьня дзяржаўнае незалежнасьці Грузіі 25 травеня 1918 году.

Тэзай галоўнага прамоўцы на сьвяткаваньні віцэ-міністра фінансаў ЗША А. Т. Росідэса было, што сілай Амэрыкі ёсьць г. зв. плюралізм або нацыянальная разнаякасьць насельніцтва, якая рупліва культывуецца й падтрымліваецца, а не, як папулярна кажацца, хоць і няправільна, поўнае зьліцьцё ўсіх нацыянальнасьцяў. Дзеля захаваньня й культывазваньня здаровае нацыянальнае разнаякасьці, прамоўца радзіў глыбокае вывучэньне бацькаўшчыны свайго паходжаньня ды запусканьне моцных каранёў у сваю нацыянальную мінуўшчыну.

Асабліва цікавым мамэнтам сьвяткаваньня быў кароткі агляд важнейшых грузінскіх дасягненьняў у сьвеце навуковым і палітычным за мінулы год.

Сярод іншанацыянальных гасьцей былі прысутныя й Беларусы: сп. Вячаслаў Станкевіч — старшыня Галоўнай Управы БАЗА й сп. Кастанцін Мярляк — віцэ-старшыня БККА.

НА УГОДКАХ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ ХАРВАТАЎ

Беларускі прадстаўнік быў ганаровым госьцем на сьвяткаваньні 29-ых угодкаў абвешчаньня Харвацкай Незалежнасьці ў нядзелю 12 красавіка ў залі Харвацкай Нацыянальнай Асацыяцыі ў Лёс Анджэлес.

Харвацкія кіраўнікі асабіста знаёміліся з прадстаўнікамі паняволеных народаў, кажны зь якіх быў прадстаўлены адбыторы. Ад імя іншанацыянальных гасьцей прывітальную прамову сказаў старшыня арганізацыі „Амэрыканцы за Свабоду Паняволеных Народаў" сп. Бэрнард Нурмсэн. З галоўнай прамовай выступаў д-р Антэ Буткович. У мастацкай праграме былі народныя песьні й танцы. Пасьля ўрачыстасьці была зробленая супольная фотаздымка й адбыўся пачастунак. Нязвычайна сардэчная гасьцiннасьць, прыгожая інфармацыйная літаратура пра Харватаў зрабілі вялікае ўражаньне й пакінулі прыемныя ўспаміны. Харвацкі часапіс „Амэрыканскі Харват" падае асабліва шмат цікавага матар'ялу пра Харватаў. Харвацкая арганізацыя ў Лёс Анджэлес наагул вельмі актыўная й добра ведамая сярод іншых нацыянальнасьцяў.

ПРА БНР У ТАРОНТАЎСКАЙ ГАЗЭЦЕ

Таронтаўская газэта „Торонто Дэйлі Стар" надрукавала ў нумары за 24. IV. 1970 ліст Акулевіча з пратэстам супраць афіцыйнага вывешваньня беларускага нацыянальнага сьцягу перад ратушай у Таронта на ўшанаваньне 52-іх угодкаў абвешчаньня незалежнасьці Беларускае Народнае Рэспублікі (гл. „Беларус", красавік 1970.). Акулевіч вкступіў, кажа ён, „ад вялікае групы канадыйскіх грамадзянаў, іміграптаў і нашчадкаў іміграптаў з Беларусі".

Творцаў БНР ён абзывае „здраднікамі" й „квіслінгамі" ды паўтарае пра беларускае нацыянальнае адраджэньне паклёпы, якія пашырае й савецкая прапаганда. Усхадзіўся Акулевіч дзеля таго, што афіцыйнае адзначаньне гарадзкімі ўладамі Таронта ўгодкаў беларускае незалежнасьці паказвае тых, хто гэтае сьвята ўшаноўвае, як „шанаваную палітычную групу".

На Акулевічаў ліст адказаў сябра Управы Згуртаваньня Беларусаў Канады К. Акула („Торонто Дэйлі Стар", 4. V. 1970). Ён зьвярнуў увагу на тое, што савецкая гістарыяграфія пастаўленая на службу кампартыі ды „падганяе гістарычныя факты пад каляніяльныя памкненьні Масквы", як гэта лішні раз паказвае савецкае здушэньне свабоды ў Вугоршчыне й Чэхаславаччыне.

У Акулавым адказе пераказваюцца асноўныя гістарычныя падзеі, што прывялі да абвешчаньня незалежнасьці Беларусі, ды кажацца, што стварэньне БССР у 1919 годзе было бальшавіцкай рэакцыяй на паўстаньне БНР.

У Акулевічавым лісьце, між іншага, кажацца, што БНР была „пераможаная **расейскім** і беларускім народамі ды іхнімі арміямі". У гэтым палавіна праўды: дзеля таго, што Беларусы ў бальшавіцкай арміі сваіх уласных аддзелаў ня мелі, а тыя зь Беларусаў, што служылі ў ёй, былі пад расейскім камандаваньнем, дык Акулевіч мае рацыю: незалежнасьць Беларусі была здушаная **расейскім** народам ды ягонай арміяй і ў імя расейскіх-жа інтарэсаў.

Чытайце, выпісвайце,
пашырайце часапіс Беларусаў
у Вольным Сьвеце
„БЕЛАРУС"

Неяк адразу аглушыла лясная цемень. Дзімка часта спыняўся, магічнымі нагамі дарогу — дзьве палазіны і конскія сьляды — і цягнуў санкі далей. Ад чорнага лесу, густой, як дзёгаць, цемені было страшна, і ён баяўся аглядацца. Здавалася, што нехта крадзецца ззаду, і, каб адагнаць страх, прымушаў сябе думаць пра ўсё, што прыйдзе ў галаву... Што цяпер робіць маці? Сядзіць, відаць, на ўслончыку перад камінкам, падкладае ў вагонь смалякі, смыча кудзелю й думае пра яго. І Дзімкава сэрца занывала ад жаласьлівасьці й дабраты да яе. Успомніў, як улетку праз яго легла спаць галодная, і аж пахаладзела ўсярэдзіне...

**

... У тую раніцу маці сьпякла два жытнікі. Адным пасьнедалі, а другі, калі Дзімка выскачыў быў з хаты праганяць з сотак курэй, яна схавала на вячэру і пайшла ў лес па чарніцы.

Апоўдні, калі сонца віcела высока ў небе, Дзімка сядзеў, на прызьбе, і яму нясьцерпна хацелася есьці. Ныла ў жываце, у рот набягала сьліна, Дзімка коўтаў яе — мроіўся ранішні жытнік, падгарэлы й духмяны; ляжаў на стале, дыміўся пара і прыцягваў да сябе бы магнітам.

Дзімка сарваўся з прызьбы і пабег у хату. І з парогу пачаў уважліва і ўпарта ўсё ў хаце абшукваць. Абмацаў спачатку на паліцы міскі й талеркі, потым заглянуў у печ, падышоў да ложка й перапрос на ім усе посьцілкі, а на шастку — ручнікі й кашулі; адчыніў вечка скрыні, перавярнуў у ёй усё дагары, заглядаў нават пад стол, а жытніка нідзе ня было. І сеў на лаву. Сэрца аж калацілася ў грудзях ад хваляваньня, ад страху, што робіць ён нешта паганае й брыдкае. Але прага знайсьці праснак убілася ў душу, вяла за сабою, і ён ня мог ужо спыніцца, сядзеў і вадзіў вачыма па кутках. „Дзе-ж ён ляжыць?" Дзімка гляну́ў на покуць, і позірк яго зачапіўся за валёнак, які чамусьці стаяў там на ўслончыку. Варухнулася спадзяваньне, ён саскочыў з лавы, падбег і ўсунуў руку. У грудзях аж парагачала ад радасьці — рука моцна ўчапілася за жытнік, выцягнула яго з валёнка і панесла ў рот. Ён нічога ня бачыў і ня чуў вакол сябе — быў адзін толькі праснак. Глытаў, давіўся ім: соль шчыпала язык, разьдзімаліся ноздры баючыся не ўхапіць увесь смачны пах, спорна варушыліся ськівіцы — жытнік ўвачавідкі раставаў, і хутка ад яго ў руках астаўся маленькі акраёчык. І яго ня стала. Дзімка аблізаў губы і цяжка ўздыхнуў. А калі апамятаўся, узяў страх — мацеры ні крошачкі не пакінуў...

Спадала зь неба сонца, хутка павінна была прыйсьці зь лесу маці. І Дзімка схаваўся ў гарбузьнік. Сядзеў у разоры, в'назата калупаў пальцам сырую зямлю. Уздрыгнуў рантам, прыслухаўся — рыпнулі вароты, застугнелі на двары крокі, ляснула ў дзьвярах клямка. Маці! Яна патупала ў сенцах, кышкнула на курэй, забразгала вёдрамі. Зноў скрыпнулі завесы ў дзьвярах. Ён зірнуў праз лісьце гарбузьніку — маці ўжо стаяла на парозе, ад сонца прысланіўшы руку да вачэй.

— Дзіма! — гукнула яна.

Ён утуліў у плечы галаву й не абзываўся.

— Дзіма-а-а!

І ня вытрымала, пайшла ў вагарод. Ужо блізка шамацеў гарбузьнік аб мацерын падол, і ў грудзях у Дзімкі затахкала сэрца. Яго кальнула неспадзяваная здагадка — рукі самі пацягнуліся да лебядзы, палі не рваць і кідаць у разору.

Маці ўбачыла яго, спынілася.

— Што ты тут робіш?

— Прапалваю гарбузьнік.

— Малайчына... А я думала — дзе ты...

Памаўчала і нахілілася над Дзімкам.

— Ты, сынок, з валёнка нікуды ня перахоўваў жытнік?

— Не... не падымаў ён галавы.

— Праўдзе?

— Кажу-ж... Можа кот...

— Я й падумала, што гэта ён... Ты не знайшоў-бы... А калі-б і... —не дагаварыла яна й пакалывалася разорою да двор. Схапіла на прызьбе дзяркач і пайшла ў дзьверы — у хаце запырхаў, заверашчаў не сваім голасам кот.

Увечары маці сядзела ля акна на лаве, брала ў прягаўшчы чарніцы з кашаля, выдзьмухвала зь іх лісьце, і ўсё кляла ката:

— Каб ён здох... Каб ён ногі выпруціў... Няма чым душу прабавіць... Узабраў увесь жытнік...

Дзімка слухаў яе і глядзеў сабе пад ногі. Памкнуўся нечта казаць, але скоса глянуў у качарэжнік, дзе ляжаў дзяркач і змоўк.

І ня вытрываў, падняў вочы:

— Мама...

— Што, сынок?

— Гэта я зьеў...

Сказаў і заплюшчыў вочы — чакаў, што маці вось-вось устане з лавы, возьме ў рукі дзяркач і пачне яго лупіць, як таго ката. І зьдзівіўся, атарапеў, калі пачуў радасны матчын голас:

— Добра, што зьеў... А я ўсё нудзілася, што галодны ляжаш спаць... Ягадкі́цы табе хацела зварыць.

— А як-жа ты, мама? — пасьміхнуў Дзімка.

— От укіну ў рот жменьку ягад і перачакаю як-небудзь... Мне-ж расьці ня трэба... — адазвалася яна.

У тую ноч Дзімка не заплюшчыў вачэй. Варочаўся на ложку, думаў пра жытнік і мучыўся — хай-бы рукі адваліліся ў той час, як пацягнуліся яны ў валёнак. І вельмі хацеў цяпер, каб набіла маці за жытнік — лягчэй было-б...

**

... Між камлёў у лесе прасьвечвала, і калі Дзімка выцягнуў зь лесу санкі, перад вачыма разгарнулася шырокае гала з узгоркамі, із ніцымі карчамі вербалозу, у якіх сьвістаў вецер.

Памалу пачало віднець. І сьнег пасьвятлеў, і дарога лепш абазначылася на ім.

Зноў прыцямнела — паваліў густы сьнег. Кіпела, круціла ў вачах белая завея, залепліваля сьнегам вушы, заганяла за каўнер холад, і нельга было разабраць, дзе неба і зямля — перад тварам трымцела, скакала малочная кругаверць, у якой варушыліся, як лапці, сьняжыны.

Вецер напіраў у грудзі, і ісьці стала цяжэй. Вявоўка ўядалася ў плечы, муляла. Дзімка падкладаў пад яе свае дзіравыя рукавіцы, каб ня так пяклі мулякі, і пнуўся ўперад. Дрыжэлі, падгіналіся ў каленях натружаныя ногі, здраньцьвела ныла сьпіна, і ступаць здавалася, ня было сілы — хацелася бухнуцца ў сьнег і ляжаць, пакуль не адыдзе млявасьць.

Мясіў лапцямі сьнег цягнуў санкі на ўзлобак. Ногі высьлізгваліся спад яго, і калі ледзь усьцягнуў сена на верх пагорку, убачыў праз паразлеглую сьнежную каламуць дамы, рассыпаныя на другім беразе ракі, — то быў Петрыкаў.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

ШТО ЧУВАЦЬ?

Беларусы Лёндану (Вялікабрытанія) ўзялі ўдзел у антысавецкім пратэсьце, што быў праведзены ў красавіку сёлета з нагоды прыезду туды хору савецкае Чырвонае Арміі. Міжнацыянальная арганізацыя „Эўрапейская Група Сувязі Ўсходніх і Цэнтральна-Эўрапейскіх Нацыяў", у якую ўваходзяць і Беларусы, надрукавала й пашырыла лістоўку пра Чырвоную Армію, як прыкладу падбою незалежных дзяржаваў. „У 1920 годзе незалежныя Ўкраіна й Беларусь былі паняволеныя Чырвонаю Арміяй", кажацца ў лістоўцы.

Падобнага зьместу заява ад імя „Эўрапейскае Групы Сувязі" была разасланая таксама ў ангельскія газэты зь перасьцярогаю супраць новых выяваў агрэсіі Чырвонае Арміі. Каб прадэманстраваць перад Ангельцамі свае пагляды й асноўныя гістарычныя факты, прадстаўнік „Эўрапейскае Групы Сувязі", былы маёр чэхаславацкае арміі Ёзэф Бурсік, пусьціў у лёнданскае неба балёны, на якіх прыгадваліся забытыя даты савецкае агрэсіі. На адным з балёнаў было напісана: „Беларусь, 1920 год".

Ліга Вызваленьня Народаў СССР (Парыскі Блёк), у якую ўваходзяць і Беларусы, выслала ў сакавіку сёлета Генэральнаму Сакратару АЗН У-Тану мэмарыял з фактамі пра запраўднае аблічча Леніна, як ідэялягічнага фанатыка й прадстаўніка расейскага імпэрыялізму, ды пра ягоных спадкаемцаў, як паняволькікаў не-расейскіх народаў СССР. Мэмарыял быў напісаны ў сувязі з тым, што Камісія Людзкіх Правоў АЗН, на прапанову савецкае дэлегацыі, пастанавіла ўшанаваць памяць Леніна, як „вялікага гуманістага". Тэрор, таталітарызм і каляніяльная сыстэма, кажацца ў мэмарыяле, былі ўстаноўленыя яшчэ за жыцьцём Леніна. У мэмарыяле выказываецца просьба да Генэральнага Сакратара У-Тана, каб ён перадаў гэты дакумэнт у Камісію Людзкіх Правоў АЗН і Адмысловую Камісію для Справаў Каляніялізму АЗН, каб яны разгледзелі пытаньне, якім узапраўды „гуманістым" і „анты-каляніялістым" быў Ленін.

Кангрэсмэн Майкл Фіен, вялікі прыяцель Беларусаў, які на працягу 28 гадоў прадстаўляў у Кангрэсе ЗША 20-ую выбарную акругу штату Огаё (гор. Кліўленд), прайграў намінацыю ад Дэмакратычнае партыі 38-гадоваму Джэймсу Стантану. Кангрэсмэн Фіен, якому цяпер 65 гадоў, шмат разоў выступаў і ў Кангрэсе і вонках яго з гарачымі прамовамі ў вабарону права беларускага народу на свабоду й незалежнасьць („НЁТ", 12. V. 70).

На Беларусі няма ніводнага помніка Кастусю Каліноўкаму, змагару за волю Беларусі, павешанаму царскімі сатрапамі. Няма помнікаў шмат якім іншым выдатным сыном беларускага народу, але затое, як падала „Зьвязда" (13. V. 1970), „У гарадох і вёсках рэспублікі ўстаноўлена больш як 300 помнікаў У. І. Леніну".

Беларуская эміграцыя найбольш зацяты вораг маскоўскіх акупантаў — гэткую характарыстыку выставіў часапіс „Коммунист Белоруссии" (1970, № 3, Б. 71). Рэцэнзуючы кніжку С. Пачаніна „В грозовом восемнадцятом" (Менск, 1969 г.), нейкі А. Глезер піша: „Прадажны шлях нацыяналістычных падонкаў прасочваецца ў кнізе аж да нашых дзён. **Кніга выкрывае беларускую нацыяналістычную эміграцыю як найбольш зацятага ворага савецкага народу".**

Кампартыя БССР налічвае цяпер (паводля часапісу „Коммунист Белоруссии", 1970, № 3, б. 12) „звыш 416 тысячаў сяброў і кандыдатаў у сябры партыі". Ад 9-ёх міліёнаў жыхароў рэспублікі гэта становіць 4,6%. Вось які працэнт людзей у БССР трымае сваю „дыктатуру над пралетарыятам".

„Фактычна, — кажацца там-жа ў „Коммунисте Белоруссии", — цяпер няма ніводнае важнае дзялянкі ў сфэры вытворчасьці, дзе ня было-б партыйнага калектыву. Партыйныя арганізацыі прадпрыёмстваў, будоўляў, калгасаў і саўгасаў сталіся цяпер больш буйнымі. Як празіла, іх ачольваюць бюро й камітэты".

У КПБ на 1 студзеня 1968 году было 379.221 камуністых, зь іх 70% Беларусаў, 18,5% Расейцаў, 4,4% Украінцаў, 7,1% іншых нацыянальнасьцяў.

Па цэлым Савецкім Саюзе працэнт камуністых ад ліку жыхарства становіць цяпер 5,7%, гэта значыць на 1,1% больш, чымся ў БССР.

Беларускія вершы пагішпанску зьмешчаныя ў кубінскім часапісе, паведаміла „Полымя" (1970, № 2, б. 225):

„Часапіс ‚Ісляс', які выдаецца цэнтральным унівэрсытэтам правінцыі Ляс Віляс у горадзе Санта Карля на Кубе, зьмясьціў падборку вершаў беларускіх паэтаў. Над перакладамі працавалі кубінскі паэта Самуэль Фэйхоо і савецкая гішпаністка Ніна Булгакова. У часапісе зьмешчаныя вершы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Танка, Пятруся Броўкі, Зьмітрака Бядулі, Пімена Панчанкі, а таксама невялікая прадмова да падборкі і зьвесткі пра паэтаў, прадстаўленых у часапісе".

Адзін з выяваў русыфікацыі беларускага гораду адлюстраваны ў вершы Генадзя Бураўкіна („Беларусь", 1970, № 2, б. 9), які пачынаецца гэткай звароткай:

Як ні называем іх пасвойску,
Як ні абжываем гарады,
А паэтаў нараджаюць вёскі,
Як і ў даваенныя гады.

Лясістасьць Беларусі, як піша ў часапісе „Полымя" (1970, № 3, б. 243), дасягнула цяпер 32,4%, гэта значыць прыблізна трацiна тэрыторыі краю пакрытая лесам.

У выніку забруджаньня вады беларускіх рэчак неачышчанымі хвабрычнымі водамі, як піша часапіс „Полымя" (1970, № 3, б. 244), а таксама „з-за абмяленьня вадаёмаў і пагоршаньня ўмоваў размнажэньня рыбы ў Беларусі поўнасьцю зьніклі 10 яе праходных відаў, сярод іх такія, як бялуга, асятры, ласосі. У той-жа час павялічылася ўдзельная вага малакаштоўных рыбаў".

На „Беларусі паводля таго-ж нумару „Полымя" (б. 210), 957 вазёраў і 13,6 тысячы гэктараў сажалак. Васіль Еўцыхевіч, пішучы ў „Полымі" пра пагрозу беларускай прыродзе, прапануе ўвесьці „спэцыяльны курс аховы прыроды ў старэйшых клясах".

Пра пажылы век ладнае часткі жыхарства БССР (усіх у рэспубліцы цяпер 9 міліёнаў 3 тысячы чалавек) можа сьветчыць наступная заява міністра сацыяльнага забясьпечаньня БССР М. Аўхімовіча („Зьвязда", 13. V. 1970): „Цяпер у нашай рэспубліцы пэнсіі й дапамогі атрымліваюць 1.612.000 чалавек".

Жанчыны сярод работнікаў і службоўцаў, занятых у народнай гаспадарцы БССР, станавілі ў 1928 годзе 22%, а ў 1968 — 52%. У сучасны мамэнт сярод працаўнікоў прамысловасьці рэспублікі лік жанчынаў становіць 51%, у галіне сувязі — 64%, у гандлі 78%, у грамадзкім харчаваньні — 92%, ахове здароўя — 83% і асьвеце — 70%.

У ВНУ БССР ў 1967-68 гг. жанчыны станаўілі 49%, а ў тэхнікумах — 55%.

Сярод спэцыялістых з вышэйшай асьветай у народнай гаспадарцы БССР ў 1968 годзе жанчынаў было 51,8%, а сярод спэцыялістых зь сярэднай спэцыяльнай асьветай — 65,7%. З кожных 100 спэцыялістых з вышэйшай і сярэдняй спэцыяльнай асьветай 59 становяць жанчыны. Цяпер што трэйці інжынер на прамысловым прадпрыёмсьцьве — жанчына. (Паводля часапісу „Промышленность Белоруссии", 1970, № 3, б. 6).

Усіх спэцыялістых і навукоўцаў у БССР (як падаў „Коммунист Белоросии", 1970, № 3 бб. 14, 40) больш за 500 тысячаў „з вышэйшай і сярэдняй спэцыяльнай асьветай"; зь іх „больш за 20 тысячаў навуковых працаўнікоў, у тым ліку 382 дактары навукаў і больш за 5.000 кандыдатаў навук".

У Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце ў Менску цяпер навучаецца 16 тысяч студэнтаў і 326 асьпірантаў (гэта значыць будучых кандыдатаў навук), на катэдрах унівэрсытэту працуе 1.050 выкладчыкаў, між якіх 72 дактары навукаў, 368 кандыдатаў навук (паводля часапісу „Коммунист Белоруссии", 1970, № 3, б. 41).

„Ста трыццаці шасьцёх назваў вёсак ня стала на пасьляваенных картах Беларусі", сьцьвярджае Яўген Рапановіч у часапісе „Маладосьць" (1970, № 3, б. 147), пішучы пра розныя прычыны зьнікненьня геаграфічных назоваў. Паводля савецкае афіцыйнае статыстыкі, даведваемся з таго-ж артыкулу, у часе нямецка-савецкай вайны 1941-1944 „ўсяго зьнішчана 9.200 вёсак, 209 гарадоў і гарадзкіх пасёлкаў, забіта два міліёны 230 тысячаў чалавек, кажны чацьверты жыхар рэспублікі".

САВЕЦКАЯ ФОТАВЫСТАЎКА Ў ЧЫКАГА

У межах культурнае вымены між СССР і ЗША савецкікі цяпер паказваюць у розных месцах Амэрыкі сваю аб'езную фотавыстаўку. У Чыкага гэты паказ адбываўся ад сярэдзіны красавіка да 10 травеня ў Музэі Навукі й Тэхнікі.

Была адведзеная для выстаўкі вялікая, большая чымся ў Нью Ёрку, прастора, так што саветкія прапагандыстыя мелі поўную магчымасьць паказаць, што толькі хацелі. А паказалі яны цікавыя рэчы, якія ніяк не пакрываюцца із савецкай прапагандай пра нерасейскія народы.

Я асабліва ўважна аглядаў выстаўку й хацеў-бы падзяліцца сваймі ўражаньнямі з чытачамі. Так як на Экспо-67 у Канадзе ды, трэба думаць, і на Экспо-70 у Японіі, гэтак і на фотавыстаўцы Масква прэзэнтуе сваю імпэрыю, як адналітную дзяржаву, у якой г. зв. нацыянальныя рэспублікі — малюсенькія вобласьці ў прыраўнаньні да расейскае прасторы. Гэта наглядна паказана ў раздаванай на выстаўцы брашуры „Савецкі Саюз сяньня", дзе паасобныя нацыянальныя рэспублікі азначаныя на акраінах імпэрыі малюсенькімі плямкамі.

Шмат якія людзі на Захадзе думаюць, што СССР, як і ЗША, гэта вунія многіх роўных і раўнапраўных дзяржаваў. Аднак фотавыстаўка дапамагае разабрацца заходняму гледачу ў памылковасьці гэткага тумаення.

Адзін амэрыканскі наведвальнік выстаўкі, пачуўшы, што я даю некаторыя заўвагі сваім сябром, зьвярнуўся да мяне з пытаньнем: „Скажыце, Савецкі Саюз — гэта тое самае, што Расея, ці гэта вунія дзяржаваў?" Я яму наўперад адказаў пытаньнем: „Чаму ў вас гэткая праблема?" Ён адказаў: „Бо, бачыце, Расея — гэта прадаўжэньне царскае імпэрыі, а гэныя нацыянальныя рэспублікі — адно акраінныя мініятуры. Якая-ж тут можа быць вунія?" Я яму з радасьцяй адказаў: „Вы правільна думаеце. СССР — гэта Расейская імпэрыя, магутнейшая за царскую дый ня менш шавіністычная. Гэтак званыя нацыянальныя рэспублікі — гэта прапагандавы туман для заграніцы. Гэта толькі акраінныя вобласьці Расейскае імпэрыі, якіх Масква ня здолела засыміляваць. Іншыя народы гэтае імпэрыі засыміляваныя ўжо даўно." Да гэтага я дадаў яшчэ: „У Задзіночаных Штатах Амэрыкі, як самі ведаеце, адзін штат не дамінуе над іншымі штатамі. Усе роўныя. Таму тут дэмакрацыя й свабода". Амэрыканец адказаў: „Вы праўду кажаце".

Вось-жа ў гэтым расейскім імпэрыялістычным катле паказаная і ўся выстаўка. Выстаўка намагаецца паказаць старыя расейскія сьвятасьці: Крэмль, выдатныя цэрквы — шэдэўры мастацтва Масквы (дадайма мімаходам: пераважна творы беларускіх мастакоў і архітэктаў). Але гэтыя запраўдныя творы мастацтва глушацца надбудоўкамі маскоўскіх небаскробаў у беспасярэдняй блізіні да іх. І родзіцца думка: як-жа прымітыўны й бязгустоўны быў і ёсьць бальшавізм у разуменьні поступу, культуры й мастацтва!

Цяпер глянем, як Масква прэзэнтуе гэныя мініятурныя нацыянальныя „рэспублікі". Я налічыў прыблізна 10 удзельнікаў-фотааматараў з БССР, усе яны зь Менску. Іхныя фотаздымкі — гэта казёншчына й бессаромнае хвальшаваньне нацыянальнай праўды. Вось на першым стэндзе паказ беларускага нацыянальнага касьцюму. Дзяўчына бляндынка із залётнай грацыяй, але як-жа адзетая? Мы не маглі пазнаць амаль аніводнай рысы беларускага народнага мастацтва ў ейнай вопратцы. Беларускі нацыянальны касьцюм жудасна спэцканы. Уведзеныя колеры, якія ніколі ня выступалі ў беларускім народным касьцюме: жоўты, бурачковы. Арнамэнтыка засьмечаная.

Запраўдны беларускі жаноцкі касьцюм мы пабачылі ў паказе дзяўчыны із Смаленшчыны. Дарма, што там быў надпіс „Раша". Напрашваецца просты выснаў: праўдзівае беларускае народнае мастацтва названае расейскім, а для БССР прыдуманы адвольны эрзац дзеля вонкавай прапаганды, эрзац, чужы нашаму народу. Як бачым, пасьля прымусовага накіду Беларусам расейскае мовы, праводзіцца жудасны наступ русыфікацыі ўглыбкі, у васновы нашае культуры.

А якія-ж дасягненьні ў гаспадарскім прагрэсе БССР? Фотавыстаўка ў сваёй вялікарасейскай трасянцы здымкі зь Беларусі ўторквае паміж іншымі здымкамі, нябеларускімі, што трэба быць народжаным Беларусам, каб прыкмеціць іх у чужой масе.

Ды што гэныя здымкі прадстаўляюць? Знамянітыя куткі Беларусі? Цудоўную прыгажосьць азёраў і лясоў? Слаўныя помнікі нацыянальнае мінуўшчыны? Ды нічога падобнага! На выстаўцы вы бачыце сьвінарак і даярак, колькі калгасаў із стагамі сена. Вось гэны г. зв. хвалены бээсэсэраўцамі прагрэс Беларусі й роля Беларусаў у маскоўскай імпэрыі, як сьвінапасаў, пастухоў і рыбаловаў.

А як-жа спрафанаваная нашая слаўная Вільня, сталіца Вялікага Княства Літоўскага! Шэдэўр готыкі — касьцёл сьв. Ганны паказаны ў змроку, што зусім ня відаць цудоўных дэталяў гэтай грацыёзнай цацкі сярэднявечнага мастацтва, тады калі расейскія цэркавы Масквы, Ленінграду, анегаўскай ды іншых акругаў паказаныя ў поўнай красе. Слаўны Гэдымінаўскі замак у Вільні на высокай гары, што ўзносіцца й дамінуе над горадам, зумысьля прадстаўлены на здымку з вышыні, быццам з гэлікоптару, на фоне завялейскіх 8-10-ціпавярховых будынін-казармаў сучаснае будовы, так што гэты замак заглушаны сьцяной гэных бязгустоўных навачасных будынкаў.

І гэта мае быць фатаграфічнае мастацтва! Гэта забойства мастацкай праўды й мастацкай думкі! Гэта маскоўская палітагітка, дзе ўсё падпарадкаванае аднэй галоўнай ідэі — узьвялічэньня расейшчыны й расейскай імпэрыі пад камуністычнай шыльдай.

Мікола Волаціч

СЁЛЕТНІ ПАРАД ЛЯЯЛЬНАСЬЦІ У НЬЮ ЁРКУ

Сёлетні Парад Ляяльнасьці, зарганізаваны, як і заўсёды, Вэтэранамі Замежных Войнаў ЗША, адбыўся 2 травеня. Вельмі цікава, што ў сёлетнім Парадзе прынялі вельмі нязначны ўдзел нацыянальныя арганізацыі народаў, паняволеных камунізмам. Калі ня браць увагі на шматколькасную групу амэрыканскіх Кітайцаў, што заўсёды выступае на Парадзе із сваёй праграмай, зь іншанацыянальных арганізацыяў прынялі ўдзел у Парадзе адно Беларусы.

Беларускі ўдзел у Парадзе зарганізавала Управа Акруговага Ньюёркаўскага Аддзелу БАЗА. Беларуская група машыравала з амэрыканскім і беларускім сьцягамі на чале ды несла транспарэнты з антыбальшавіцкімі напісамі. На ганаровую трыбуну ад Беларусаў былі запрошаныя Уладыка Васіль і Рэдактар „Беларуса" д-р Ст. Станкевіч.

МІЖНАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД У ЛЁС АНДЖЭЛЕС

17 травеня сёлета ў залі Задзіночанага Эўрапейска-Амэрыканскага Клюбу ў Студыё Сіты адбыўся міжнацыянальны сход прыхільнікаў мэра гораду Лёс Анджэлес Сэма Ёрты, як кандыдата на губэрнатара Каліфорніі ў недалёкіх ужо пробных выбарах у пачатку чэрвеня. Беларускія прадстаўніцы на сходзе былі ў нацыянальных вопратках. Была вялікая міжнацыянальная мастацкая праграма.

У сваёй прамове мэр Сэм Ёрты паінфармаваў, як вядзецца ветнамская вайна, фронт якой наведаў ён сам. Амэрыканскую інтэрвэнцыю ў Камбожды ён уважае за неабходную дзеля зьнішчэньня награмаджаных там камуністымі ваенных матарыялаў для новай вялікай атакі. Мэр Ёрты поўнасьцяй падтрымлівае палітыку прэзыдэнта Ніксана ў ветнамскай вайне.

Пасьля сваёй прамовы мэр Ёрты знаёміўся асабіста з прадстаўнікамі ўсіх нацыянальных групаў.

Н.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За апошні месяц (ад справаздачы ў папярэднім нумары газэты) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

Ахвяравана ўдзельнікамі сьвяткаваньня 52-іх угодкаў Акту 25 Сакавіка ў Чыкага 5 красавіка:

1. Д-р П. Гайдэль	$ 60.55
2. Антон Беленіс	50.50
3. Д-р В. Рамук	20.00
4. М. Г.	20.00
5. Д-р А. Занковіч	10.00
6. Янка Чарнэцкі	10.00
7. Д-р Б. Грабінскі	10.00
8. В. Пануцэвіч	10.00
.9 Н. Жызьнеўскі	10.00
10. М. М.	10.00
11. Тарэса Тарасэвіч	6.00
12. М. Кучура	6.00
13. Надзея Градэ-Куліковіч	5.00
14. Васіль Багдан	5.00
15. Аляксандра Чарнэцкая	5.00
16. Гэнрык Сянкевіч	5.00
17. А. Вазноніс	5.00
18. Міхась Мароз	5.00
19. Павал Брушкевіч	2.00
20. Р. Войтэнка	3.00
21. Эўдакія Жызьнеўская	2.00
22. Сысой	2.00
23. Каваленка	1.00
24. Кірыковіч	1.00
25. Бязымена	2.60
26. Бучаль	1.00
Разам:	**$ 267.15**

Сабраныя сп. Б. Даніловічам падпіска й ахвяры сярод Беларусаў Нью Джэрзі:

27. П. Маркоўскі	12.00
28. В. Петыш	10.00
29. Я. Місюль	10.00
30. Ю. Стагановіч	10.00
31. П. Кажура	10.00
32. В. Машанскі	10.00
33. Л. Л.	6.00
34. П. Швэд	6.00
35. А. Протас (з Канэктык.)	6.00
36. П. Талмачэвец	6.00
37. Н. М.	6.00
38. А. Балкоўскі	6.00
39. Я. Сокал	6.00
40. В. Харавец	6.00
41. Ф. Родзька	6.00
42. А. Дубяга	6.00
43. З. Вадэйка	1.50
44. Я. Падарожны	1.00
45. П. В.	50
Разам:	**$ 125.00**

Падпіска й ахвяры ад Беларусаў Канады:

46. Д-р Р. і В. Жук-Грышкевічы	20.00
47. Д-р Б. Рагуля	20.00
48. М. Шуст	12.00
49. Я. Пітушка	10.00
50. А. Грыцук	10.00
51. Я. Сурвіла	9.20
52. Я. Рышко	7.00
53. Л. Карыба	6.00
54. В. Харэвіч	6.00
55. Л. Жураўскі	6.00
56. М. Сьцепановіч	6.00
57. П. Канцавы	6.00
58. Р. Б.	6.00
59. А. Высоцкі	5.00
60. Ул. Цэлеш	3.00
61. В. Кісель	1.00
Разам:	**$ 123.20**

Прыслана беспасярэдня ў Рэдакцыю:

62. М. Каранеўскі, падпіска й ахвяры з Сыднэю (Аўстралія)	110.67
63. М. В. (з Чыкага)	20.00
64. Ч. Найдзюк, падп. з Каліф.	19.00
65. С. Татарыновіч	12.00
66. Н. Аляксандровіч	8.00
67. Бібліятэка Мічыган Унів.	6.00
Разам:	**$ 175.67**

Усяго разам у красавіку: $ 691.02

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйнага Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускае дзякуй!